№ 69 ՇԱԲԱԹ, 26 ՄԱՐՏԻ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . . .
Կէս տարին . . . . 10 ռուբ.
Ամսական . . . . 6 ռուբ.
. . . . 1 ռուբ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . .
Կէս տարին . . . . 12 ռուբ.
. . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պէտք վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին։
Ապրիլի մէկից մինչև տարւայ վերջը արժէ 9 ռուբլի։
ԱԳԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ
Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և դրոշմանիշով) և հին հասցէն, տանից, որ գրմութիւնը կը թողն ԱՆՏԵՍՆՈՒԱԾ.

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՇԱԲԱԹ, 26 ՄԱՐՏԻ № 69

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողին (պետիտ) 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 10 կոպ.։
ԱԳԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., դրամարկղը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչև 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Сололакская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57.
կամ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ՕՐՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում հետախուզութիւններ և թնդանօթաձգութիւններ են տեղի ունենում։

Կովկասեան ճակատում ռուսները յետ են մղել թիւրքերի յարձակումները ծովամերձ շրջանում և Դերջանի հովտում ու նորից առաջ անցել վերին Ճորոխի շրջանում։

Սև-ծովում ռուսաց սուզանաւերը Բոսֆորի մօտ խորտակել են մի շոգենաւ և 11 առագաստանաւ բարձումներով բեռնւած։ Ռուսաց զրահանաւերից մէկը ռմբակոծել է «Բրեսլաու» յածանաւը, որն արագօրէն հեռացել է։

Միջագետքում բրիտանական զօրքերը յարձակւել են և խլել թշնամու ամրացրած դիրքերը Տիգրիսի վրայ։

Վերդէնի ճակատի վրայ հետաքրքրական կռիւ չի եղել։

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան Խորհուրդը յայտնում է, որ մարտի 26-ին, շաբաթ օրը, առաւօտեան ժամը 12-ին, ս. պատարագից յետոյ, Մողնոյ եկեղեցում նշանակւած է հանգուցեալ բարերար

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽՈՒԴԱԴԵԱՆԻ
935 ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ 1—1

Վարսենիկ Գէորգեանցը իր զաւակներով սրտի անհուն կսկիծով յայտնում է իր ամուսնու

Բժիշկ ՎԱՀԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

մահը։ Հոգեհանգիստը Ջիգրաշէնի եկեղեցում, կիրակի, ամսիս 27-ին։ Թաղման համար առանձին կը յայտարարւի։
351 1—1

ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Թիֆլիսի Հայոց Երաժշտական Ընկերութիւն
կիրակի, մարտի 27-ին
ՏԵՐԵԿՈՎ ԿԱՅԱՆԱԼՈՒ Է
ՍԻՄՖՈՆԻԱԿԱՆ ԿՈՆՑԵՐՏ

Ծրագրած յայտնի կոմպոզիտոր ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆԻ երկերից
Հեղինակի ղեկավարութեամբ և մասնակցութեամբ Արքունական թատրոնի օպերային արտիստների՝ տ. Լ. Լիզինայի, պ.պ. Ա. Մուսինի և Յ. Գոլեայի նաև սիմֆոնիականմեծ օրկեստրի։

ԾՐԱԳԻՐ

1) ԿՈՆՑԵՐՏԱՅԻՆ ՈՒՎԵՐՏԻՒՐԱ, 2) ԵՐԵՔ ԱՐՄԱՒՆԻ — սիմֆոնիական պատկեր, 3) ՔԱՐՈԶԻՉ ԲԷԴԱՆ—լեգենդա, 4) ՂՐԻՄԻ ԷՍՔԻԶՆԵՐ—սիւիտա, 5) ԴԻՎԻ ՎԱՏԻՈՑ ԴԱՇՏ—հայ ժողովրդի երգը, 6) ՂՐԻՄ.-ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԵՐԳ, 7) РАЗУДАЛЫЕ БОЙЦЫ—մարշ կոզակների ռազմակ. երգերից։
ՍԿԻԶԲԸ ՑԵՐԵԿՈՒԱՅ ԺԱՄԸ 1-ին
Տոմսակները ծախւում են թատրոնի կասսայում։
Կոնցերտի զուտ արդիւնքը կը յանձնւի Նորին Կայսերական Մեծութիւն Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէոդորովնայի հովանաւորութեան և Մեծ Իշխանուհի Անաստասիա Նիկոլաեւնայի նախագահութեան տակ գտնւող Թիֆլիսի Գանձատան Վարչութեան։
930 4—4

„ԼԻՐԱ" Ելեկտրո-Թատրոն
25, 26, 27 և 28 մարտի, 1916 թ. կը ցուցադրի
ՈՍԿԻՆ՝ ՍԼԱՒՈՆԱԿԱՆ ԱՐԵԱՆ ՀԱՄԱՐ, կամ ԲՈՒԼԳԱՐԻԱՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆ՝ ՖԵՐԴԻՆԱՆԴԸ
Արդիական սենսացիոն դրամա 5 գործող.
Բեմադրութիւն ռեժիսոր Ե. Ա. Պետրով-Կրայեւսկու
Մասն ա.—Գառի և խղճի վաճառք թանկագին. մասն բ.—Հերոսական սխրագործութիւն, ազնիւ սլաւոնական արժանի. մասն գ.—Զորագորական անսպասելի աղետը. մասն դ.—Ազնիւ ծուխի համար հատուցման ժամը մօտենում է. մասն ե.—Ազնիւ ծութիւնների համար հատուցման ժամը
մահը լաւ է քան դաւաճանութիւնը։ 0—5
933 ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐԻՒԻ ՆԱԵՒ ՈՒՐԻՇ ՆԿԱՐՆԵՐ

ԲԺԻՇԿ
Ն. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ
Ներքին, կաշի, սիֆիլիս և ճռոց հիւանդութիւնները։ Բուժում «606» և «914» բժշկարանով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը։ Միքայէլեան փող., № 33,
Հեռախօս 16-17. 100—66

Ռ. ԵՍ. ՇՄԻԴՏ
Մեծ ընտրութիւն ՏՐԻԿՈՏԵՐԻ համար ինչպէս տղամարդկ. այնպէս և կանանց խորհրդ. ամենաարմատակ. միջոց այդ հիւանդ. բժշկելու համար։ Դաւիթովսկի, № 36։ Անձամբ ամեն օր, ժ. 2-ից մինչև 6-ը երեկ. կիրակի օրերը ժ. 9-ից մինչև 3½-ը մինչև 11-ը և ժ. 1-ից երեկոյեան։
928 50—ռ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃ
ԱՅՍՕՐ, Շաբաթ, 26 մարտի
ՀԱՅ ՕՊԵՐԵՏՏԱՅԻՆ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
Կը ներկայացնէ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՒՐԱԽ ՕՊԵՐԷՏՏ
ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ
4 գ. Բարգ. Ս. Մաղալեանի։ Մասնակցութեամբ յայտնի թառիստ Դինարգի։ Արևելեան երաժշտախումբը ղեկավարութեամբ Մաղալեանի։
Տեղերի գինը (գինարական տուրքով) 50 կ. մինչև 3 ռ.։
Սկիզբը 8 և կէս ժամին երեկոյեան։
Տոմսերը վաճառւում են Սրգարեանի և Աղաջանեանի գրամոֆոնի մագազինում (Երևանեան հրապ.), մարտի 25-ին և 26-ին Արտիստականում, առաւ. ժ. 10—3 ը, երեկ. ժամը 6-ից։
Կառավարիչ՝ Ե. Բաղդասարեան
Ռեժիսոր՝ Ս. Թորոսեան
347 2—2

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Համաձայն 1916 թ. փետրւարի 24-ին հաստատւած պայմանագրի, ԸՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱ-ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ և խնձնեբ Իւան Սերգէևիչ ՊՈՆԴՈԵՒԻ միջև, նրա պահեստից, որը գտնւում է Թիֆլիսում, Ելիզաւետեան փողոցի վրայ, №№ 127 և 164, երկրի պաշտպանութեան գործի համար բաց է թողնւում առանձին և ամեն տեսակի երկաթներ, ինչպէս նաև չինութեան այլ պարագաներ մշակելու համար, համաձայն պայմանագրի նշանակւած գների։
Ամեն տեսակի որոշումներ և նիւթեր ձեռք բերել նորեաց տանելու համար դիմել Ռազմա-Արդիւն. Կոմիտէի Մեխանիքական Բաժանմունքի դրասենեակ, 271 Ելիզաւետեան փող., № 184։ 10—10

ԲԺԻՇԿ
ՅՈՎ. ԼԱԶԱՐԵԱՆՑ
Նախկին օրդինատոր Օրխուսայի համալսարանի կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան կլինիկայի։
Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան։ Ընդունում է հիւանդներին բացի կիրակիից ամեն օր, առ. ժ. 1—3 և երեկ. ժ. 5—7։
Հասցէ՝ Саперная ул., № 35, Հեռախօս № 16—83. 1038 50—46

ԲԺԻՇԿ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կոկորդի, քթի, ականջի հիւանդութիւններով։
Առաւօտ. ժամը 10—12-ը։
Երեկոյեան » 5—7-ը
Бебутовская ул., № 26. 3-րդ օրինոգաց գիմնազիայի կողքին։
849 75—71

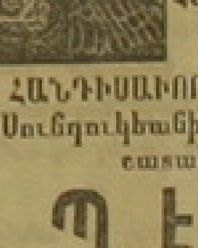

ԶՈՒԲԱԼՈՎԻ ԱՆՒԱՆ
Ժողովրդական տուն
Կիրակի, մարտի 27-ին
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏ. ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Գ. Սունդուկեանի եւ Գ. Չմշկեանի յիշատակի առթիւ
ՊԷՊՕ
Կոմ. 3 գործ. Գ. Սունդուկեանի։
Մասնակցում են.—տ. Ջաւահիշ. օր. Վանեցեան, պ. պ. Ամո-Խարազեան, Գալստեան, Դաւրոշ, Երամեան, Լազարեան և Ղուշչեան։
Նախ բան Ներկայացումը կը խօսէ պ. Ե. Մալխասեանը
Սկիզբն է 8 ժ. երեկ.
Ռեժիսոր՝ Ամո-Խարազեան
Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Արամեան և Նազարէթեան
Տեղերի գները գինարական տուրքի հետ միասին 10-ից մինչև 60 կ.։ 350 1—1

ՕՐԼՈՒՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՑՈՒՐՏԵՐԴՈՒՆԵԼՈՒԹ-ԲԻՒՆ, Թոքախտի, սրտի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսատուրած ՌԵՆՏԳԵՆԻ ՌԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով։ Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։ Բեհբուտովսկայա № 23, հեռ. 7—24։
243 25—22

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԵՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
Պլոմբ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործւած մեթոդով։
Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։ Սիմոնովսկայա փող., № 1, մուտքը պերեուլկից։ 936 100—2

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ
ԲԺԻՇԿ
Վ.ՌԱՄՇԱԳՈՒՀ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
ՏԻՐՈՍԵԱՆ
Ներքին և կանանց հիւանդութիւնների հիւանդներին ընդունում է առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև 9-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը։ Միխայլովսկայա փող., տուն Դրամբեանի։
184 25—17

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նաքարեան
Ընդունում է հիւանդներ
կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան մասնագէտ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր ցերեկւայ 1—2 ժ. երեկոյեան 4—6 ժամը։
Սոլոլակ, Ռուդնեւսկայա փող. № 1.
705 Հեռախօս 10—58։ 100—85

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ գնալու պատճառով—շտապով
ՎԱՃԱՌՒՈՒՄ Է ՄԱՆՐԱՎԱՃԱՌԻ խանութ
Զիջող պայմաններով։
Չերեզովսկի փող., № 65, Արմենակ Ցակոբեանին։ 328 3—3

ՏՊԱՐԱՆ
„ՄԱՄՈՒԼ"
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է
ՏՊԱՐԱՆԱԿԱՆ
ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ
ՊԱՏՒԷՐՆԵՐ
Օտար լեզուներից պատկերներ կատարւում են կանխավճար սեանցից յետոյ։
Тифлисъ, Типографія „Мамулъ", Лорисъ-Меликовская, 22.

ՈՂՋՈՒՆՈՒՄ ԵՆՔ

Զարմանալի է մեր ազգի կենսունակութիւնը. ես լիքն եմ էգ մեծ կենսունակութեան անսասան հաւատքով՝ կենսունակութիւն էլ որ ասում եմ՝ ասում եմ խօսքի բարձր ու ազնիւ իմաստով։ Եւ ոչ մի բռնակալ, և ոչ մի բարբարոս երբեք չի կարողացել նւաճել ու ընկճել հայկական ցեղի էգ հզօր յատկութիւնը։ Ամեն անգամ, ամեն մի բռնակալի հայ ժողովուրդը կարող էր կրկնել Վարդանանց խօսքը, թէ՝ դու կարող ես հայի մարմինը տանջել, բայց նրա ոգու հետ ինչ ես անելու... Իսկ էգ ոգի տւած քանց անչունչ քարերից էլ կարող է Աբրահամու զաւակներ յարուցանել և դաշտերում ցրւած ոսկորներից՝ կենդանի ժողովուրդ։

Եւ ահա, ինչպէս ամեն ժամանակ, էնպէս էլ էսօր, շարժւում է հայ ազգի հզօր ու աննկուն ոգին։ Մեծ աղէտի օրերում էլ նա, ասես թէ մի վերածնունդ նախատեսնելով, շարժւում է լայնածաւալ ու բազմակողմանի։ Ընկերութիւններ են հիմնւում իրար ետևից, գործեր են ծրագրւում ու ձեռնարկւում ամեն ասպարէզում՝ ամենօրեայ ապրուստի, մթերքների շուրջը կազմւող կօօպերացիաներից մինչև գրականութեան ու գեղարւեստի բոլոր ճիւղերը, մինչև գրողների, նկարիչների ու երաժշտական ընկերութիւնները...

Երաժշտական ընկերութիւն... բայց երաժշտութիւնը ամենաորն է արւեստների մէջ, և երաժշտական ընկերութեան լոկ գոյութիւնն անգամ ապացոյց է՝ թէ ուր ենք հասել մենք։ Երաժշտութիւնը արւեստների մէջ էն կախարդ ուժն է, որ անմարմին արտայայտութիւններով կարողանում է անմիջականօրէն ու միանգամայն տիրել մարդու բովանդակ գոյութեանը, նրա մարմնին ու հոգուն՝ և թեթևացնել, ուր որ կամենայ, էնպէսով էլ նա, արւեստների մէջ ամենազգայականն ու ամենավերացականը միաժամանակ, հանդիսանում է ամենաուժեղ արտայայտութիւնը ժողովուրդների ոգեկան կեանքի և՝ բարձրագոյն հաճոյքներ տալով հանդերձ՝ դառնում է բարձրագոյն կրթութեան միջոց։

Գէորգ Կաթուղիկոսի ու Զուխաճեանի ջանքերից յետոյ մեր մէջ եկաւ Կարա-Մուրզան, ապա թէ Եկմալեանը յայտնւեց, Եկմալեանից յետոյ նոր երաժիշտները եկան խմբովին, որ իրենց հետ բերին երաժշտական ընկերութիւնը։ Ահա էսօր էլ գալիս է եւրոպական երաժշտական աշխարհքում անուն հանած հայ նշանաւոր երաժշտագէտը, Ալ. Սպենդիարեան, օտար երկրից դէպի հայրենի մթնոլորտը, արևմտեան երաժշտութիւնից դէպի արևելեան երաժշտութիւնը, մեծ ու փայլեցիկ ծրագիրներով, որոնց գործադրելուն տրամադրեալ են իր խորոր տաղանդն ու փայլուն պատրաստութիւնը և էն հանգամանքը, որ իր շարժելու հնարաւորութիւնով կապւած ու կախւած չի մեր դժբախտ իրականութիւնից։

Առաջին անգամն է մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը յայտնւում մեր մէջ, առաջին անգամն է դուրս գալիս մեր հասարակութեան առջև, և առաջին անգամից ողջունում ենք հրճւանքով ու ծափերով։

Յովհ. Թումանեան

† ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՎԱԼԵՒՍԿԻ

Ռուսական գիտութեան ամենափայլուն ներկայացուցիչներից մէկն է գերեզման իջնում այս ծանր օրերում, երբ ռուս ազգն էս այնքան էլ հարուստ չէ ուրոյն գիտական մեծութիւններով և երբ նա այնքան պէտք ունի գիտնական-հրապարակախօսների։ Տոլստոյի, Միխայլովսկու մահից յետոյ, սա, անտարակոյս, ամենածանր կորուստն է, որ կրում է ռուսական միտքը, մանաւորապէս հասարակագիտական, սօցիօլօգիական միտքը Ռուսաստանում։ Այդ աշխարհում ոչ ոք կարող էր հաւասարւել Կովալեւսկուն, ոչ իսկ Գէորգի Պլեխանով, որ իր ընդարձակ էրուդիցիայի հետ համեմատաբար քիչ ունի ինքնուրոյնութիւն։

Իր գիտական հեղինակութեամբ, իր ինքնատիպ ու խորունկ տնտեսա-հասարակագիտական ուսումնասիրութիւններով Մաքսիմ Կովալևսկին ոչ միայն առաջինն էր ռուսների մէջ, այլ և յայտնի դէմքերից մինն էր նաև արևմտեան Եւրոպայում։ Կեանքը տանջանքներով թափառական նպաստաւորել էր գիտնականի կարիերը. տնտեսապէս միանգամայն ապահով, ազատ ամեն հոգսերից՝ Կովալևսկին երկար թափառել էր Եւրոպայի այլ և այլ համալսարանական կենտրոններում և անդուլ ուսումնասիրել էր իր սիրած ճիւղերը—սօցիօլօգիա, պատմութիւն ու տնտեսագիտութիւն։ Այնուհետև իբրև պրոֆէսոր, դեռ շատ երիտասարդ, կարողացել էր իր դասախօսութիւնները թէ իր հայրենիքը—Ռուսաստանում և թէ դրսում Ստոկհոլմ, Փարիզ, Օքսֆորդ, Չիկագօ։ Գիտէր հիմնաւորապէս թէ ռուսական և թէ արևմտեան կեանքը. ուսումնասիրել էր տնտեսական պատմութիւնը Արևմուտքի, ունի թանկագին աշխատութիւններ այդ մասին. ուսումնասիրել էր առանձին եռանդով ֆրանսիական նորագոյն պատմութիւնը և իբրև արդիւնք՝ հրատարակել է իր մեծ հատորը «Ժամանակակից ռամկավարութեան ծագումը» խորագրով (Происхожденіе современной демократіи)։ Ցայտնի են սօցիօլօգիական աշխարհում և նրա մի քանի գրքոյկները Կովկասեան նահապետական բարքերի մասին, «Современный обычай и древній законъ» և ուրիշներ։ Կովալևսկին առաջինն էր, որ այդ մարզով ուղղորութիւն կատարեց մեր երկրում և գիտնականօրէն ուսումնասիրեց Կովկասեան մի քանի ցեղերի նախնական բարքերը, որով և թանկագին մի գանձ մտցրեց ընդհանուր գիտական շտեմարանի մէջ, նոր լոյս սփռելով ընտանիքի, սեփականութեան, իրաւունքի և այլ հանրային հաստատութիւնների ծագման ու զարգացման վրայ։

Մեծ էր այն սէրն ու հեղինակութիւնը, որ Կովալևսկի վայելում էր արևմտեան, մանաւանդ Փարիզեան գիտնականների ու հրապարակախօսների շրջանում։ Դրեյֆեր միջա լեցուն էր նրա դասախօսութիւններին մինչոյն (Փարիզում, 1900-ին) և Սորբոնի ուսանողները յաճախ էինք թողնում մեր հերթական դասերը լսելու համար Կովալևսկուն՝ թէ «ֆրանսիական գիտութիւնների ազատ դպրոցում» և թէ ռուսական ազատ համալսարանում։ Վերջինի հիմնադիրներից էր Կովալևսկին այն մասյլ ժամանակաշրջանում, երբ մի շարք պրոֆէսորներ, Բոզոլէպովների ու Սեպյագինների ռէժիմի շնորհիւ, զրկւել էին վզարանից և տարաւորել էին Փարիզ։

Կովալևսկու անբաժան ընկերներն էին Եմիլ Դը Ռօբերտի—որ վերջերս տղանից Ջեբրի Նահանգի իր կալւածի մէջ—և մեր հայրենակից պրոֆէսոր Դամբարով։ Երեքով հետաքրքրւել էին և հայկական դատով, որը այդ միջոցում բաւականաչափ ժողովրդական էր Փարիզում, ունէր իր նոր օրգանը «Pro Armenia», որ համախմբել էր իր շուրջը յայտնի Փարիզեան դէմքեր, Կլեմանսօ, Անատոլ Ֆրանս, Ժորէս, Պրեսանսէ, Կիյեառ և այլն։

Ծանօթ պատճառներով Մաքսիմ Մաքսիմիչը չէր վստահանում գործօն մասնակցութիւն ընդունել հայկական պրոպագանդի մէջ. բայց նա առաջ մղեց այդ նպատակով իր հեղինակաւոր ընկերոջը, սօցիօլօգ Դը Ռօբերտին, որը համեմատաբար ազատ էր, անկախ։ Ինչպէս յայտնի է, 1900-ին նա մտաւ Pro Arméniaի խմբագրական կազմի մէջ, և նոյն տարւայ միջազգային խաղաղութեան Փարիզեան համագումարում ընդարձակ ճառով պաշտպանեց հայկական դատը, ի շարս այլ, հայ ու օտար հռետորների։

Բայց Մաքսիմ Մաքսիմիչն էլ մեզ հետ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 26 մարտի

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԷՔ

Կենսամթերքների թանգութիւնը արդէն անցնում է բոլոր երևակայական սահմանները։

Ամենաանհրաժեշտ մթերքները արդէն աճել են 150—200%-ով։ Հաւկիթը 6 կոպ., մի բաժակ շատ կասկածելի կաթը—8 կոպ., ամենավատ տաւարի միսը—ֆունտը 40 կ., ոչխարինը—45—50, իւղը 1 ռ. 20 կ., հասարակ պանիրը—60 կ. և այլն և այլն։ Վերջերս մսավաճառները թոյլ են տալիս առևտրի մէջ ուղղակի չտեսնուած լպիրշ ու յանդուգն եղանակ. գառան միսը ծախում են արդէն առանց կշռի, այնպէս, կտորով. ուզում ես՝ առ, ուզում ես՝—գնա տուն։

Այս անտանելի իրականութիւնը ծանր և յոռետես մտքեր է յարուցանում, որովհետև ոչ ոք չի նկատում այն սահմանը, որի առաջ կանգ պիտի առնեն գիշատիչների ախորժակները։

Սակայն եթէ այդ ախորժակները անծայրածիր են, անծայրածիր չէ լայն խաւերի գնողական ընդունակութիւնը։ Ժողովուրդը մէկ օր պիտի կանգ առնի։ Կը սկսւին սնունդի այնպիսի կրճատումներ, որոնք ողբերգական հետևանքներ կունենան միջին և բաւորին խաւերին պատկանող ընտանիքների ֆիզիքական գոյութեան, առողջութեան համար։ Աւելի հաւանական է, որ դրա հետ միասին ժողովրդական մասսաները հրապարակային պատասխանատուութեան կանչեն նրանց, որոնց յանձնւած է հոգալ քաղաքի բարեկեցութեան մասին...

Մենք չգիտենք, ինչ են մտածում Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութիւնը—խորհուրդը, վարչութիւնը, քաղաքագլուխը։

Մի՞թէ նրանք կարծում են, որ ամեն ինչ կը շարունակւի բարեյաջող կերպով։ Արդեօք, զգո՞ւմ են նրանք,—չենք ասում պատասխանատուութիւն,—այլ գէթ ներքին տագնապ, անհանգստութիւն հարիւր-հազարաւոր ալեծուփ ամբոխի հանդէպ։ Ի՞նչ են անելու քաղաքի «հայրերը», եթէ կենսամթերքների գները շարունակեն այսպէս սրընթաց բարձրանալ։ Ի՞նչպէս պիտի վարւեն նրանք այն բոլոր առևտրականների հետ, որոնք ծաղր ու ծանակի են ենթարկել հաստատւած սակագները։

Սակագնե՜ր!!! Ո՞վ է այն խելառը, որ համարձակւի այդ մեռածածին պահանջները պաշտպանել... Ոչ միայն սպառողները, այլև սակագին հաստատողները, կարծեմ, մոռացել են իրենց ստեղծագործութեան մասին։

Եւ շատ բնական է. քաղաքային տան և վարչութեան մէջ նստած պարոնները շատ չեն վախենում կենսամթերքների թանգութիւնից։ Նրանք միջոցներ ունեն յարմարւելու ամեն տեսակ պայմանների։ Այդ են վկայում սրանց ճարպակալած արտաքինը և սրանց կանանց հագուստներն ու զարդարանքները... Ծիծաղելի կը լինէր, եթէ սրանք սարսափէին մսի, ձւի, կամ կաթի թանգութեան հանդէպ...

Բայց սրանք չեն սարսափում ոչ միայն թանգութիւնից։ Նրանք չեն մտածում նաև ժողովրդի զայրոյթի մասին։ Այլապէս ինչպէս բացատրել, որ բոլոր հին իրաւասուները կատարեալ հանգստութեամբ ոտք ու ձեռք են ընկել և ուզում են նորից ընտրւել քաղաքի խնամակալ—իրաւասուներ։

Ի հարկէ, սրանք կը չքանային, կը կորչէին, եթէ ժողովուրդը հնարաւորութիւն ունենար իր ձայնը լսել տալու։ Բայց այդ ձայնը դեռ չի լսւում. անէծքներ են միայն, որ լսւում են խուլ ու մռայլ ներքնայարկերից։ Ժողովրդական զայրոյթի ալիքները դեռ հեռու են և պլուտոկրատների համար՝ անվտանգ։

Իշխողներից և երջանիկներից ամենահեռատեսները և խելօքները միայն կարող են ընկնել մտատանջութեան մէջ։

Եթէ այդպիսիներ շատ կան Թիֆլիսի քաղաքային տան մէջ, ապա նրանք երկու միջոց ունեն իրենց դրութիւնը ապահովելու. կամ պիտի հրաժարւեն քաղաքային գործերից, կամ պիտի հաւատացնեն հասարակութեանը, որ այլևս ոչ մի կերպ կեանքը չի թանգանալու և որ մենք արդէն հասել և անցել ենք ամենատագնապալի շրջանից։

Խորհեցէք, պարոններ, քանի դեռ պատասխանատուութեան չէք կանչւած ժողովրդական դատարանի առաջ։

էր միշտ իր խորհուրդներով ու հրահանգներով։ Նա գրել է երբեմն ուժեղ յօդուածներ հայ դատի մասին։ 1900 ին նա նախագահում էր Քրիստափոր Միքայէլեանի դասախօսութեանը (հայոց հարցի մասին ռուսերէն լեզուով), Սորբոննի դահլիճներից մէկում։ Ամենից յաճախ հանդիպում էինք Կովալևսկուն իր բարեկամ Միքայէլ Թամամշևի մօտ (այժմ նոյնպէս հանգուցեալ), որ այն ժամանակ Պարիզ էր հաստատուած և ծանօթ էր ռուս շրջաններում իբրև քաջ արևելագէտ։ Վերջին անգամ տեսանք Մաքսիմ Մաքսիմիչին նոյն Թամամշևի մօտ, մի փոքրիկ ընտանեկան բանկետի շուրջը, որ առանձնապէս աշխոյժ ու հետաքրքրական անցաւ. հիւրերի շարքումն էին՝ Գամբարով և նոր Պարիզ ժամանած Կարապետ Եզեան։ Մ. Մ. պատմում էր այդտեղ իր յիշողութիւնները Կովկասեան ուղևորութիւնից, իր ուսումնասիրութիւնները կիսավայրենի խևսուրների ու օսերի մէջ, և ցաւ էր յայտնում, որ չկարողացաւ երբէք անցնել Անդրկովկաս, Ռուսահայաստան, ուր այնքան թանկագին ծագումներ կան մարդկային նախապատմութիւնից։ Այնուհետև էլ չտեսանք Մաքսիմ Մաքսիմիչին։ Յեղափոխութեան փոթորիկը նետեց նրան իր հայրենիքը. նա ընտրւեց անդամ առաջին, պատմական Դումայի. դարձաւ յետոյ անդամ Պետական Խորհրդի։ Ամեն տեղ հեղինակաւոր ու պերճախօս պաշտպան էր ռամկավարական գաղափարների։ Հրատարակեց մի ժամանակ «Страна» անունով իր օրգանը, գրում էր միաժամանակ և ռուսական այլ թերթերում ու հանդէսներում, պաշտպանում էր, ի միջի այլոց, ազգութիւնների դատը, պաշտպանում էր ջերմ, համակրալից ուշադրութեամբ հայկական դատը։

Խորին ցաւով ենք արձանագրում այս վաղաժամ մահը *)։ Ռուսաստանը կորցնում է իր առաջին սոցիոլոգին։ Հայ ժողովուրդը կորցնում է իր հաւատարիմ ու ազդեցիկ պաշտպաններից մէկին։

Միք. Վարանդեան

—

Մ. Կովալևսկին ծնւել է 1851 թւին Խարկովի ազնուական ընտանիքում։ Աւարտելով Մոսկւայի համալսարանը, նա պատրաստւել է պրոֆեսորութեան Գերմանիայում, Ֆրանսիայում և Անգլիայում։ Մի շարք ինքնական աշխատանքներ լոյս ընծայելուց յետոյ, նա եկել է Ռուսաստան և 1877 թւից ամբիոն է ստացել Մոսկւայի համալսարանում։ Կարճ ժամանակում նա դարձել է թէ ուսանողութեան, թէ հասարակական լայն և բազմապիսի շրջանների սիրելին։ Բնականաբար նրա այս յաջողութիւնները չէին կարող խրախուսել 80-ական թւականների կառավարական շրջանների կողմից և Կովալևսկին 10 տարի մնալով հայրենիքում, ստիպւած է եղել հեռանալ աւելի ազատ և գիտական աշխատանքների համար նպաստաւոր երկիրներ։ Այդ ժամանակից սկսել են նրա զուտ գիտական աշխատանքները, որոնք և ստեղծել են նրա փառքը։ Մերթ ընդ մերթ Կովալևսկին հրաւիրւել է դասախօսելու Բրիւսսելի, Օքսֆորդի, Չիկագօի համալսարաններում։ 1901 թ. նա հիմնել է Պարիզում «Ռուսական բարձրագոյն դպրոցը» (Высшую Русскую Школу), որտեղ նրա հետ միասին դասախօսել են Կարէևը, Գամբարովը, այլ պրոֆեսորներ, ինչպէս և էմիգրանտներ՝ Պլեխանովը, Չերնովը, Իլինը, Կոչարովսկին։

1905 թւից Կովալևսկին նորից տեղափոխւում է Ռուսաստան և նւիրւում է գլխաւորապէս հասարակական-քաղաքական գործունէութեան։ Նա հիմնում է «Դեմոկրատական վերանորոգչութիւն կուսակցութիւնը», որ կանգնած է կադետներից քիչ դէպի աջ։ 1906 թւին նա ընտրւեց Պետական Դումայի, իսկ 1907 թւին Պետական Խորհրդի անդամ ակադեմիական կուրիայի կողմից։ Պետական Խորհրդում նա ունէր զգալի ազդեցութիւն, ի հարկէ, որքան որ հնարաւոր էր այդ մի գերազանցապէս աջակողմեան հիմնարկութեան մէջ։

Բայց նա բոլորովին չի հրաժարւում գիտական աշխատանքներից։ Վերջին շրջանի բազմաթիւ գրւածքների մէջ աչքի են ընկնում առանձնապէս „Отъ прямого народоправства къ представительному и отъ патріархальной монархіи къ парламентаризму».

Իր աշխարհայեացքով հանգուցեալ գիտնականը պատկանում էր գիտութեան դրական ուղղութեան։ Նա հետևում էր համեմատական պատմական մեթոդին. Նրա աշխատանքները ձգտում են վեր հանել հասարակական կեանքի գլխաւոր գործօնների՝ տնտեսական, սոցիալ-քաղաքական և գաղափարական ուժերի սերտ փոխադարձութիւնը։ Հսկայական է նրա մատուցած ծառայութիւնը ժամանակակից հասարակական-պատմական գիտութեանը։

*) Կովալևսկի մեռաւ ընդամենը 65 տարեկան հասակում։

Ի՞ՆՉՈՒ ՉԵՆ ՄԻԱՆՈՒՄ

Հայ Գիւղատնտեսական Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Թիֆլիսում հայ գաղթականներին խնամող բոլոր մարմինների ներկայացուցիչներից ժողով գումարւեց, որի նպատակն էր միացնել մի մարմնի ձեռքում բոլոր նպաստներն ու միջոցները, որպէս զի այդ մարմինը իր ձեռքում ունենալով եղած գումարները և կարիքի չափը, տեսակները, կարողանար նպատակայարմար կերպով գործադրել գումարները։

Ոչ միայն ցանկալի, այլ և անհրաժեշտ մի առաջարկ, որի դէմ առարկութիւններ չպիտի լինէին։

Բայց առարկութիւններ եղել են և այդ մարմինների գործունէութեան միութիւնը գտել են անհնարին։

Ինչու։

— Պատճառը մեր — հայերիս անմիաբանութեան ոգին է,—ասում է մէկը։

— Պէտք է հայոց պատմութեան մէջ փնտրել պատճառը, — ճառում է երկրորդը։ Եւ այս կարգի հնացած դատողութիւններ։

Չեն ուզում գործը մի տեղ կենտրոնացնել, մի մարմնի ձեռքում ամփոփել։

Ինչու։

Պատճառը փնտրեք մեր օրերի հոգեբանութեան մէջ։ Պատճառը շատ է կոպիտ, շատ է պախարակելի։

Հայ ժողովուրդը լայն բացել է իր քսակը և տալիս է առատօրէն։ Տասնեակ, հարիւր հազարներ են տեղում ու ծախսւում. և ընկերութիւնները, ինչպէս ասում են, լւլւում են փողի մէջ։

Միւս կողմից իւրաքանչիւր ընկերութեան շուրջը կազմւել է պաշտօնեաների և ռոճկաւորների մի դասակարգ՝ կապւած այս կամ այն անձնաւորութեան հետ զանազան կապերով։

Ընկերութիւնը սատնում է, ծախսւում. Ներքաշում է, հագցնում, խնամում, և ընկերութեան ազգասիրական—հասարակական զգացմունքները փառաւորւում են։

Ընկերութեան ձեռքի տակ աշխատում են մարդիկ. նրանք լաւ վարձատրութիւն են ստանում, աւելի լաւ քան ստացել են մինչև այժմ։ Ընկերութեան ղեկավարները շնորհակալ են պաշտօնեաներից, իսկ պաշտօնեաները էլ իրենց հերթում շնորհակալ են ղեկավարներից։ Ինչ խօսք, որ ղեկավարները պաշտօնի կանչւում են իրենց սիրած մարդկանց։

Եթէ ութ տաս ընկերութիւններ իրենց գործունէութիւնը համաձայնէին բերել միացնելու մի մարմնի ձեռքում, կը լինէր այն, որ տաս խասիրութիւններ կը դադարէին փառաւորւելուց և բացի այդ պաշտօնեաների ու ռոճիկաւորների տաս խմբեր կը զրկւէին չաղլիկ ռոճիկներից։

Չէ որ մի մարմնի ձեռքը անցնելով գործը՝ անմիջօրէն կը կրճատւէր, մի քանի անգամ կը կրճատւէր պաշտօնեաների թիւը։

Ահա չմիանալու պատճառը, գրիչը։

Ծանր է մեղադրանքը, այո, շատ ծանր և մենք այդ ծանրութիւնը կշռելուց յետոյ է, որ դնում ենք հրապարակի վրայ։

Անշուշտ ընկերութիւնների մէջ կան այնպիսիները, որոնք ազատ են այս մեղադրանքից, բայց մեծամասնութիւնը ազատ չէ։

Մի սուտ մարդ, մի եպիսկոպոս իր ձեռքն է առել հարիւր հազարների մի գործ. նա պաշտօններ է բաժանում, ռոճիկներ է նշանակում, և իր ձեռքի տակ մի քանի տասնեակ մարդիկ է պահեցնում։ Սրբազանը այնպէս է, սրբազանը այնպէս է, լսւում է ամեն կողմից և շնորհիւ գաղթականական գործի՝ սրբազանի աստղը փայլում է ու փայլում։

Եւ յանկարծ գտնւում են մարդիկ, որոնք առաջարկում են այդ բազմաճիւղ ու ոլործուն գործը միացնել մի ձեռքում։

Միամիտներ։

Վերջ տանք. գաղթականներին խնամող բոլոր ընկերութիւնների և կոմիտէների գործունէութիւնը պիտի կենտրոնացնել մի մարմնի ձեռքում։ Ով կը լինի այդ մարմինը, մեզ այնքան էլ չի հետաքրքրում. ցանկալի է որ մարմինը գործի Թիֆլիսում, ուր կայ մամուլ, հասարակական կարծիք, հետևաբար հասարակական կոնտրոլ։ Բաւական է, որքան զանազան կոմիտէներ դատապարտելի յամառութեամբ լռում են ու խուսափում հաշւետուութիւնից։

Պէտք է շեշտել ու շեշտել, որ առաջարկը գան նւիրւած, գործը սիրող մարդիկ. ցաւ է յիշել, որ անօրինակ այս աղէտների միջոցին մի երկու անհատներ միայն իրենց ձրի ծառայութիւնը առաջարկեցին ընդհանուր գործին։ Դրանցից մէկն էր գիւղատնտես Թադէոսեանը. այս անունը մենք բերինք նրա համար, որ շեշտած լինենք թէ ինչպէս շատ չփնտրող մարդիկ մատների վրայ են հաշււում այժմ։

Ա—Դօ

„ՀՈՐԻԶՈՆԻ" ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

—

Սալմաստ, 18 մարտի

Վերջապէս Սալմաստի շրջանի գաղթականներին յունւար ամսւայ հասանելիք պետական նպաստը բաժանւեց։ Ներկայումս նպաստ ստացող ամեն հայ գաղթականների թիւը 9,554 շունչ է հասնում։ Դրսի օգնութեան կարօտ տեղացիների հարցը դեռ չի որոշւած. սպասում են Թիֆլիսից գեն. Թամամշևի կարգադրութեան։ Ապրուստի պայմանները՝ դնելով աւելի սուր կերպարանք են ստանում, մանաւանդ ցորենի ու գաղթական դասակարգի համար։ Ցորենի բեռը (10 փութ) բարձրացել է 11 թումանի, որ ռուսական թղթադրամի կուրսի վերածած՝ մէկ փութը արժենում է մօտ 4 ռ. 50 կ.։ Վերջին օրերս մեծ պակասութիւն է զգացւում ցորենի, որի ներմուծումը շրջակայքից պարսիկ պաշտօնեաների կողմից արգելւած է։ Մի շարք միջոցներ են ձեռք առնւում այդ չարիքի դէմ, որը սոսկալի հետևանքներ է սպառնում։

Գաղթականների վերադարձի հարցը մեծ ոգևորութիւն է առաջ բերել, սակայն այդ հարցը դեռ պաշտօնապէս չի լուծւած։

Առ. Յարութիւնեան

—

Ջուլֆա, 17 մարտի

Ներգաղթը Պարսկաստանի վրայով արդէն սկսել է, բայց ոչ մասսայինը։ Գնում են խմբերով իրենց քանդւած վաթանին կենդանութիւն տալու։ Այստեղ մեծ դժւարութիւններ են հանդիպում սահմանն անցնելու համար։ Գաղթականների գործերով զբաղւող կոմիտէների ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում։

Պարսկաստանում գերմանոֆիլ տարրերը սուտ լուրեր են տարածում, իբր թէ Վիրգինիան արդէն վերցւած է։ Բայց ընդհանուր առմամբ չարախօս լեզուները զսպւած են։

Սովուջբուլաղում դրութիւնը գոհացուցիչ է։ Թաւրիզում եղած [illegible] գաղթականները կամաց-կամաց իրենց հայրենիքի ճամբան են բռնում։

Ղարադաղից էլ հանգստացուցիչ լուրեր են գալիս, և այդ պիտի վերագրել թագաժառանգի այնտեղ գտնւելուն։

Ե. Եմալ

ՈՐԲԵՐԻ ԱՆՈՒԱՆԱՑՈՒՑԱԿԸ

—

Բաթում, 17 մարտի

Շատ տեղերից են դիմում Բաթում այս կամ այն անձնաւորութեան և խնդրում Ռիզէից բերած հայ որբերի անունները հաղորդել, ենթադրելով որ մի գուցէ իրենց ազգականների երեխաներից մէկները լինեն։ Ահա Բաթում են բերւած Ռիզէի շրջանից հետևեալ երեխաները.

1. Հերանուշ Մալխասեան, մօր անունը Հեղինէ, հօրը Պետրոս։ 2. Վերժինէ, մօր անունը Հայկուհի, հօրը Յովհաննէս։ 3. Թագուհի, մօր անունը Մարիամ, հօրը՝ Մինաս Խրոտակեան, Կրոպի գիւղացի, Տրապիզոնի շրջան։ 4. Հայկանուշ և 5. Վարսիկ (քոյրեր), մօր անունը Տիրուհի, հօրը Սեդրակ։ 6. Աղասիա, փոքր է, ոչինչ չի յիշում։ 7. Աղբինէ Եմիրեան, հայրը այստեղ Բաթում էր, վերցրեց։ 8. Յարութիւն, 9. Լևոն, 10. Հայկազ (երեքն էլ Տրապիզոնի շրջանից)։ 11. Կարապետ, [illegible] անունը Յարութիւն, 12. Սիմէոն (ոչինչ չի յիշում)։ 13. Արմենակ, հօր անունը Յակոբ, եղբօրը Մկրտիչ, Անիֆա գիւղից։ 14. Գրիգոր Թապլաչեան, հօր անունը Յովհաննէս, մօրը Սոփինեայ, Տրապիզոնցի։ 15. Փերուզ և 16. Սիրանուշ Սեպիլեան (քոյրեր), հօր անունը Պետրոս, մօրը Մարիամ, Արֆիլոսից (Տրապիզոնի շրջ.)։ 17. Եղիա և 18. Յարութիւն Թօքաթեան (քոյր և եղբայր), Տրապիզոնցի։

Յիշեալ բոլոր երեխաները պահւում են Կ. Հ. Բ. ընկերութեան Բաթումի ճիւղի բացած ապաստարանում։ Սպասւում են դարձեալ երեխաներ։

Պէտք է նկատել, որ Ռիզէում [illegible] թաղւում էր, շուրջ 60—70 երեխայ գտնել, սակայն, ցաւօք սրտի պիտի արձանագրել, որ ինչպէս յետագայում պարզւել է, թիւրքերը նահանջելիս, երեխաներին հետները տարել են։

Տրապիզոնի Հայերի Հայրենակցական Միութիւնը, կառավարութեան թոյլտւութեամբ շատ յաջող հանգանակութիւն է կատարում։ Նախապատրաստական աշխատանքներ է տեսնում Տրապիզոնը նուաճելու դէպքում անմիջապէս ողջ մնացած հայերին օգնութիւն ցոյց տալու համար։

Amiko

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԼԽ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

24 մարտի

Արևմտեան ճակատ.—Դւինսկի ճակատի վրայ շատ տեղերում երևացել են թշնամու օդաչուներ, որոնք երբեմն ռումբեր են նետում. Սառոյցի շարժումը շարունակւում է. Ճահիճները հալչում են, ճանապարհները ցեխ են և ծանր՝ շարժումների համար։ Եակոբշտադի և Դւինսկի շրջանների մի քանի մասերում եռուն թնդանօթաձգութիւն է տեղի ունենում. Մեր օդաչուները մի քանի աջող թռիչքներ կատարեցին։ Դւինսկի հարաւ-արևմտեան շրջանում օդաչու պորուչիկ Բարբաս վայր նետեց թշնամու մի օդանաւ, որ ընկաւ թշնամու դիրքերի վրայ։ Դւինսկի շրջանից դէպի հարաւ թշնամու արտիլերիան ուժեղ կրակ էր ծաւալել Վիդզիի շրջանում, Մեադզիոլ լճից դէպի հիւսիս և Միադզիոլ ու Նարոչ լճերի միջև. Գեներալ Էվերտի զօրաճակատի մեծ մասի վրայ նոյնպէս թռչում էին թշնամու օդանաւեր, որոնք շատ տեղերում ռումբեր էին նետում։ Վերին Սարիպայի շրջանում մեր հետախոյզները ցրւեցին թշնամու պահակներին և աւերեցին նրանց կառուցած ամրութիւնները։ Պարզւել է, որ Սեւերժկովցէ գիւղը վերցնելիս մեր զօրամասերը քանդել, հանել են 42 ֆուղաս և խլել շատ հրացանային փամփուշտներ և ձեռնառումբեր։ Երեկ թշնամին փորձում էր յետ խլել Սեւերժկովցէն, բայց յետ մղւեց մեր կրակով։

Սեւ-ծով.—Մեր սուզանաւերը Բոսֆորի մօտ խորտակեցին մի շոգենաւ, որ գնում էր «Միլէթ» տիպի ականակիր ուղեկցութեամբ, և ոչնչացրին 11 առագաստանաւ՝ քարածուխով բեռնւած։ Մեր զրահանաւերից մէկը հեռաւոր տարածութիւններից ռմբակոծում էր «Բրեսլաու» յածանաւը, որն արագօրէն հեռանում էր։

Կովկասեան ճակատ.—Ծովամերձ շրջանում թիւրքերը նորից փորձեր արին յարձակւելու մեզ վրայ, բայց այդ բոլոր փորձերն էլ դադարեցւեցին մեր կրակով և ձեռնառումբերով։ Վերին Ճորոխի շրջանում մեր զօրամասերը, տապալելով թիւրքերին ամրացւած դիրքերից, դարձեալ առաջ անցան արևմտեան ուղղութեամբ։ Դերջանի հովտում թշնամին լայն ճակատի վրայ յարձակումներ էր գործում, որոնք ամեն տեղ յետ են մղւած մեր կողմից։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 23 մարտի.— Մեր «Պորտուգալիա» հիւանդանոցային նաւի խորտակման մասին Պոլսից եղած պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կազմւած է այսպէս. «Մարտի 17 ին մեր սուզանաւը Բաթումից դէպի հարաւ-արևմուտք խորտակեց ռուսական 12,000 տոնն ջրատար մի փոխադրանաւ զօրքերով և ռազմամթերքով»։ Անշուշտ այս դէպքում միանգամայն պիտի մերժել այն ենթադրութիւնը, թէ սխալմունք է պատահել, որովհետև սուզանաւն անցել է անմիջապէս «Պորտուգալիայի» շուրջը, ուղղակի բաց թողնելով ականները։ Այսպիսի պայմաններում նա երբեք չէր կարող հիւանդանոցային նաւն իր բացորոշ գոյնով ու Կարմիր Խաչի նշաններով զօրքեր պարունակող ահագին ռազմանաւի տեղ ընդունել։ Պոլսից խփւած վերոյիշեալ հեռագրի խօսքերը վկայում են, [illegible] թշնամին, չբաւականանալով իր կատարած հրէշային չարագործութեամբ, դեռ ցինիքաբար վճռել էլ է այդ չարագործութիւնն օգտագործել իրեն սատարող մի ունկամ իր իրր թէ ձեռբերած պատերազմական խոշոր աջողութեան մասին։

ԼՈՆԴՈՆ, 23 մարտի.— Զինւորական մինիստրութիւնը հաղորդում է. գեներալ Լէկը զեկուցանում է Միջագետքից. Այսօր առաւօտեան ժամը 5-ին Տիգրիսի վրայ գործող բրիտանական զօրաբանակը յարձակւեց և խլեց թշնամու դիրքերը։ Մելլանի մօտ պատերազմական գործողութիւնները ծաւալւում են գոհացուցիչ կերպով։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ՊԱՐԻԶ, 23 մարտի. — Երեկոյեան հաղորդագրութիւն։ Բելգիայում [illegible] Էնստրետի թշնամու մարտկոցների դէմ ուղղւած աւերիչ կրակը լաւ արդիւնքներ տւեց։ Էն գետից դէպի հիւսիս մեր արտիլերիան գործունէութիւն ցոյց տւեց Կրան քաղաքից դէպի հարաւ Բոմպէլ անտառի և Բերրի-օ-Բակի միջև։ Արգոններում մեր արտի-

digitised by A.R.A.R.@

ԱՆՎԱՒԵՐ ՄԵՌԵԼՆԵՐ

Երկու երկու ուշ առեն Երևանի գաղթականական կոմիտէն վերին Երուսաղէմէն (Երկնային թագաւորութեան մայրաքաղաք) ստացած սա հեռագիրները (ուշացած).

Հեռագիր. Իրիկնամուտ.—Մենք մի բուռ մը խումբ գաղթականներ կը գտնուինք չատ անմխիթար վիճակի մէջ։ Մինչև օրս մեզ չի յաջողւած Անեղ Դատաւորին ներկայանալ։ Մեր բոլոր թուղթերը նախապէս տանեւէն մեզի կը վերադարձուին սա պատճառաբանութեամբ թէ, բոլոր անոնք, որք Երևանի հիւանդանոցներուն մէջ զոհ բժիշկներուն հսկողութեան տակ մեռած են, անոնց մահը վաւերական չի կրնար սեպուիլ—Այս բանի պատճառը մինչև օրս անյայտ կը մնայ մեզի. միայն անցորդի կը խօսուի, իբրև թէ այս արգելքը արգիլած կրնայ ըլլալ այն խուզարկութեան, որ կառավարական երկնային ատեանութիւնը Երևան է ղրկած քանի մը մեռելոց մէջ կեանքի մնացորդները...Հաս զայրոյթով կը խօսուի բժիշկներու մասին։ Բայց մեռելոց հասարակութեան գիտակից մասը չի բաժներ այս զայրոյթը։ Վասն զի ինչ խիղճով մեղադրել այդ անխոնջ մշակներուն, որք ժամը երկուքէն մինչև երեկոն թառորդ մնացած, հիւանդանոց-կայարանին մէջ զրաղած են հարիւրաւոր մեռելներ ճամբու դնելով. և, եթէ անուշադրութենէն քանի մը մեռելի մէջ ալ քիչիկ մը կեանք է մոռցեր բժիշկն է մեղաւոր, մեռելին աղբ-ուութիւնն ինչ է եղեր։ Եթէ այնիւ մեռելը զարգացած յայտնելու ըլլար բժիշկին թէ՝ պարոն, սխալմամբ իմ մէջս կեանք մոռցած էք, բժիշկը միթէ պիտի ծուլանար հանել զայն։ Ո՛չ, բնաւ երբեք։ Կը բողոքենք այս անարգար յարձակման դէմ։

Հեռագիր. Կէս գիշեր.— (Ուշացած)։ ...ճանաչութիւնը ալ ծայր չունի։ Դատաւորին տանը առջև կը տիրէ անասելի չփոթ մը։ Ռասիկանութիւնը իր հետզհետէ չարունակող խուզարկութեանց մէջ գտեր է բերեր ամբողջ կեանքի պահեստներ երիտասարդ ննջեցելոց մէջ։ Երևանէն զատարանով 113 մեռելներ ցման կեանքի դատապարտուեցան. 123 արեւատեղեններ գրկեցան Երևանի արճարանները ...մաժանակիր...պարտաւութեան։ Ինչ ընելիքնիս բոլորովին չգիտենք, կեցած տեղերնիս ալ վերանգաւոր դարձած է։ Ի տես այս անյուսալի կացութեան մեզմէ խումբ մը երիտասարդ գաղթականներ որոշում կայացուցած են վերադառնալ ու...նորէն մեռնիլ, այս անգամ որչէն փառացի։ Բայց առկա ամենան մատչելի միջոց մը չէ։ Մեզ համար օրինակ կը խորհինք բաւականին դժուար պիտի ըլլայ նորէն պատճառով, որ մեր, մեռելներուս անուանը նպատակ տեղը կէն դուրս նետուած է, հետևաբար վերադարձի պարագային անթուական պիտի ...արինը։ Երկրորդ. կը մտածենք, քահանաները պիտի պատմեն որ հուէտով մեռնինք ու իրենց չառնէ դէմ չէն հոգ կելու մեր գանդատութիւնը, ինչպէս այդ անկելու մեր առաջին մեռնելու առնը։ Երրորդ և ամենէն գլխաւորը. Նպատակայարմար չէ մերժինք պէտ համաձայն երկրորդ պատան մըն ալ արբամադրել մեռելներուս ճիշդ այն պահուն, երբ կենդանեաց մէկ-մէկ չափել և երկուսն ...վերօրեկ միայն կը տրամադրէ։ Արդ, քանի չէ լուծուած այս խնդիրի, մէկը միւսէն կարևոր հարցերը, մենք չենք կարող հեռուել յետադարձ չարժման մը, որ կրնայ աղէտաբեր հետևանքներ իսկ ունենալ։

Ո՛հ, ինչ փորձանքի մէջ ինկանք, Աստուած իմ. Երանի էր եթէ փոխանակ հիւանդանոցի, տանը, մեր մէկ հարազատին աչքին առջև մեռած ըլլայինք. հիմա անպատեհ կրկնութիւններ ...նինք ներս, ինչպէս կրկնուելին մեր ուսումնինք ներս. Ի դէպ, հարցում մը. հոս հայ ննջեցեալները, ...վարական է զարձած տեսնել ...նջեցեալ մը երկու-երեք կառքեր բռնէն պարոյ. ... այս բանը հաղորդման ... Կամ կայանին մէջ կառք պարտադ մեռելներու նիրը չէն խուճէր աղքատիկ, պատասխանի ճամբուն մեր ապրելով. Եւ կամ թէ իրենց ճամբան չէն պատասխանի որ և է հետևակ, մինչևոր մեռելն... ...նը մը, որ ուժասպառ կը հեւայ յաւիտենութեան ճամբուն վրայ։ Վասն զի կենդանութեան ճամբուն վրայ, ինչպէս կը յիշենք, ...ամենէն աչխարհին մէջ, ...ունենար, կը հեծնել մը եթէ ...։ «Եղբայր, քովս նստէ, քաշուէ երկու հետ պարապ է»։ Ինչ և է, անոնց թանք, կառք պարապ է։ Ինչ և է, անոնց վրայ նկատողութիւնը ընելը մեզի չիյնար. վրայ նկատողութիւն... մեռելոց յանձնողներէ միայն ուսանողս մեռելոց յանձնումներէն, եթէ հանդիպելու ըլլար։

Հեռագիր. Լուսաբացին.— (Ուշացած). Մեր հարցին այս սառնեան ձգձգումը յառաջ կուզայ գիտական մէկի մը պակասէն. Իրար կուզէինք հասկնալ։ Ինչպէս բնաւ գաղթական վարչինք հասկնար։ ... ժամեր չի մնացեր, չէ որ թէ հոգեպարծուտ ...թիւնը անոնց անդամներ 30-էն 35 տարեթիւնը ...Օրերին կանչուի միտքը բարձրացուցած է...Օրերնիս կանչուի միութեան պատաւանդներուն տակը...Ի դէպ, յայտնած է, որ հրէաներուն, որ ալ Հայր Աբրահամին ...ճշէր հրէաներուն, վասն զի սա գոցէ բազմելու յոյս չունենան, ... երկու չարաթ, որ անիկա քարերէն իրենց ...թէ կը չինէ...

Այսօր, կէսօրին, կամիտէն նիւթ ունենալով վերաքննել երեք հեռագիրներ, խորհրդաժոմ և հետեւեալ որոշման յանգած է.— ա) Ժխտել հետեւեալ որոշման յանգած է... բ) Խնդրել հիւանդանոցի բժիշկներէն լաւ հսկել և ուղղութիւն տալ բժիշկներէն... մեռելներուն, առանց ... գ) Ցայտնել գաղթականական գլխատան, ... դ) Մեռելոց վերադարձի վարուիլ ... ե) Ջանալ անդրի աշխարհի մէջ անոնց ... միջնորդութեան պաշտօնեար հաստատել...

Լեւ Նամետար

Երևան

Ս...ն չարունակից իր կենտրոնացած կրակը թշնամու ճակատների գծի և հաղորդակցութեան ճանապարհների վրայ, առանձնապէս Մոնպարհների վրայ, առանձնապէս Մոնֆոկոնի և Մալանկուրի անտառի շրջանում։ Մաասա գետից դէպի արևմուտք ցերեկը խաղաղ անցաւ։ Արևելքում ընդհմիջումներով տեղի էր ունեցել թնդանօթաձգութիւն Դոմոն-Վօ շրջանում, Վերդենի շրջանի մեր ամբողջ ճակատի վրայ հետևակազօրքի կռիւ չպատահեց։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ, 23 մարտի.—Պարսկական ժանդարմերիան նախկին ձեռք գոյութիւն չունի։ Սիփահ-Սալարի հրամանով կառավարութեան հաւատարիմ մնացած ժանդարմերիական զօրամասերը կարգ ու կանոնի պահպանման համար նշանակուած են բացառապէս այն կէտերում, ուր պիտի ուղարկուեն ռուսական իշխանութիւնների հաւանութեամբ։

Քերմանում, ուր ամրացել են գերմանացիները, աւստրիացիներն ու նրանց վարձկանները, դրութիւնը լաւացաւ։ Սարդար-Ուննուսրէտին աջողւեց մաքրել Քերմանն ու գերի վերցնել գերմանացիների և աւստրիացիների մեծ մասը։

ԲԱԼԿԱՆՆԵՐՈՒՄ

ԱԹԷՆՔ, 24 մարտի.—Վերակազմուած սերբ-չերնոգորական բանակը Կորֆու կղզում, Սոլունում և Բիզերտում բաղկանում է 180,000 լաւ սպառազինուած զինուորներից։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

ԼՈՆԴՈՆ, 24 մարտի.— Այստեղ հեռագրում են Վաշինգտոնից. Պետական դեպարտամենտը զեկուցում ստացաւ ամերիկեան հիւպատոս Կորկէից, որ «Բարւինտոլ» անգլիական շոգենաւի վրայ, որին ռկան էր դիպել, գտնւում էին 4 ամերիկացիներ։

Միջերկրական ծովում գերմանական սուզանաւն առանց նախազգուշացման ընկղմեց «Կլեանչմբէլ» շոգենաւը։ Մարդիկն ազատւեցին։

ՓԱՐԻԶ, 23 մարտի.—Ծովային մինիստրութիւնը հաղորդում է, որ այսօր անգլօ ֆրանսիական նաւաբաժինն ընկղմեց գերմանական մի սուզանաւ։ Սպաներն ու նաւաստիները հաւաքւեցին ու գերի վերցւեցին։

ՍՏՈԿՀՈԼՄ, 24 մարտի.— Նորւեգիական «Բառւս» շոգենաւն ընկղմել է Լագե հրւանդանի ափերում։ Նաւաստիներից պակասում են 2 հոգի։

ՕԴՈՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 24 մարտի.—Համայնքների պալատում Տեննանտը յայտարարեց, որ ոչնչացուած «L. 15» ցեպպելինից զատ, մի ուրիշ «ցեպպելին» ջախջախւած է Կարբոնի ծովափին։ Տեննանտն աւելացրեց, որ այսուհետև օդանաւերի յարձակումները պիտի վանուեն աւելի լաւ, որովհետև ընդլայնւած է պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը։

ԼՈՆԴՈՆ, 24 մարտի.—Չորեքշաբթի երեկոյեան մի «ցեպպելին» արշաւանք գործեց և ռումբեր նետեց հիւսիս-արևելեան ծովեզերքին, բայց ի փախուստ դարձաւ յատուկ թնդանօթների կրակով։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 23 մարտի.—Դուման ոտքի կանգնելով յարգեց հանգուցեալ խրբաւասու պրոֆ. Մ. Կովալեվսկու յիշատակը։

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 24 մարտի.— Համալսարանի եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարւեց հանգուցեալ պրոֆեսոր, ակադեմիկոս Կովալևսկու համար, ուսանողների, պրոֆեսորների և բազմաթիւ ուսանողների ներկայութեամբ։ Թաղումը տեղի կունենայ մարտի 26-ին Ալէքսանդր Նևսկու վանքում։

ՄՈՍԿՎԱ, 24 մարտի.— Մարտի 27-ին Կովկաս է ուղարկւում քաղաքային գնացք 10 վագոնից բաղկացած զինւորների համար զատկական նւէրներով։ Գնացքին միացւում է 2 վագոն Մեծ Իշխանուհիի նւէրներով և մի վագոն վաճառականների ընկերութեան։ Ուղարկւող նւէրների արժէքը համնում է 500,000 ռուբլու։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 23 մարտի.—Բեռլինից հաղորդում են, որ ռայխստագի նիստում մինիստրների ներկայութեամբ բիւջէի երկրորդ ընթերցման ընդունութեան ժամանակ կանցլերը ճառ է արտասանել։ Վոլֆի հաղորդագրութեան համաձայն, կանցլերն ասել է, ի միջի այլոց հետևեալը. «Մեր թշնամիները ձգտում են հասնել իրենց նպատակին, Գերմանիան կարելով աշխարհից և նրան սովամահ անելով։ Մեր հակառակորդների ճառերը ցոյց են տալիս, որ նրանց կողմից հաշտութիւն կայացնելու ցանկութիւն չկայ։ Անկեղծ համար բաւ առաջնորդ հաշտութեան բանակցութիւններ սկսելու առաջին պայմանն է պրուսական զինւորական ոյժի վերջնական խորտակումը։ Այն, ինչ հնարաւոր էր առաջ, հիմա մնացածին է, հիմա մեր առջև փակւած է նահանջի ճանապարհը»։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 23 մարտի.—Հոլլանդական արտաքին գործերի մինիստրութիւնը հրատարակեց դիւանագիտական բանակցութիւնները Անգլիայի կողմից պոստային առաքումների պահելու մասին։ Այս առթիւ հոլլանդական արտաքին գործերի մինիստրը յայտարարում է, որ կառավարութիւնն այն կարծիքին չէ, որ պոստի ծրարները պատկանելիս լինին անձեռնմխելի թղթակցութեանց թւին։ Կառավարութիւնը բողոք էր ներկայացնում միայն այն ժամանակ, երբ ծրարների պահելը հակասում էր չէզոք նաւերով ուղարկւած առաքումները կոնտրոլի ենթարկելու իրաւունքին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Պ. ԲԸՔՍՏՕՆ ԳԱԼԻՍ Է ԿՈՎԿԱՍ

Պ. Արշակ Սաֆրաստեան Լոնդոնի լորդ-քաղաքագլխի Հայկական ֆոնդի գանձապահ գնդապետ Կրէկըրիից ըստացել է մի հեռագիր, որ զեկուցանում է Հայաստանի յայտնի բարեկամ վերապատուելի Հարոլդ Բըքստոնի մեկնումը դէպի Թիֆլիս։ Բըքստոն եղբայրները Կովկասում եղել են 1913-ի աշնան։ Նրանք տարիներից ի վեր եղել են Հայաստանի և հայերի անկեղծ բարեկամները։ Իբրև արդիւնք 1913 ի իրենց այցելութեան, նրանք գրեցին մի գիրք Հայաստանի վերաբերմամբ— «Travd and Politics in Armenia»— (Ուղևորութիւն և քաղաքականութիւն Հայաստանում), ուր նրանք ներկայացնում էին հայերի, հայ եկեղեցու և հայկական հարցի դրութիւնը։ Այդ գիրքը Անգլիայում գործեց մեծ տպաւորութիւն։

Այժմ վերապատուելի Հարոլդ Բըքստոնը գալիս է լորդ-քաղաքագլխի ֆոնդի կողմից հետաքրքրւելու հայ գաղթականների դրութեամբ և կարիքներով։ Նրան ուղեկցում են նաև երկու անգլիացի բժիշկներ ու չորս գթութեան քոյրեր, որոնք ուղարկել են օգնելու հայ փախստականներին։ Պ. Սաֆրաստեան մեկնում է Պետրոգրադ նրանց հանդիպելու։ Նրանք Թիֆլիսում կը լինեն մօտ երկու շաբաթից։

ԱՆՐԻ ԲԱՐԲԻ

Երկու օր առաջ այցի եկաւ մեր խմբագրատուն պարիզեան յայտնի «Le Journal» թերթի պատերազմական թղթակից Անրի Բարբի (Henry Barby), որ երեք տարուց ի վեր գտնւում էր Բալկաններում, հետևել է Բալկանեան բոլոր արշաւներին, գրել է և ստւար մի հատոր սերբիական դիւցազնամարտի ու հոգեվարքի մասին «L' Epopée Serbe, l'Agonie d'un peuple»։

«Le Journal»-ի խմբագրութիւնը ղրկել է նրան մեր երկիրը՝ հետևելու հայկական ճակատի անցքերին և գրելու մի չարք թղթակցութիւններ հայ ժողովրդի ողբերգութեան մասին։ Հանրի Բարբին տալիս է խիստ հետաքրքրական տեղեկութիւններ Վերդենի կռիւների և իր հայրենիքի այժմեան կռիւների մասին։ Ամբողջ Ֆրանսիան, ասում է, վառւած է մի անօրինակ էնտուզիազմով և ոչ մի տարակոյս, որ դաշնակիցների յաղթանակը մօտ է, Վերդենը, ըստ Բարբիի, անառիկ է և թշնամու բոլոր ճիգերը պիտի խորտակւին այնտեղ։

ԲԺ. Վ. ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ջուլֆա, 23 մարտի

(Հեռագրով)

Խոր վիշտ պատճառեց բժ. Վահան Գէորգեանի անժամանակ մահը։ Նա հասարակութեան ..., որտացաւ, գործունեայ անդամներից մէկն էր, իրեն շրջապատողների սիրելին և մեռաւ ազնիւ ծառայութեան դիրքի վըրայ հայրենիքի ծանր օրերին։

Ստեփան Տէր-Մկրտչեան

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

«Հորիզոնի» հետևեալ համարը, որ-սօրուայ տօնի պատճառով, լոյս կը տեսնի երեքշաբթի, մարտի 29-ին։

✦ Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը դիմել է Էջմիածնի «Եղբայրական Օգնութիւն» կոմիտէին և խնդրել, որ 20,000 ռ. յատկացնի Ալաշկերտի և Մանազկերտի շրջանների համար սերմացու գնելու և վար ու ցանքս անելու համար։ Մարտի 23-ին Հայոց Գիւղատնտես. ընկերութիւնը, «Եղբայրական Օգնութիւն» կոմիտէից ստացել է հեռագիր-պատասխան, որով յայտնում են, որ վերոյիշեալ գումարը յատկացւած է, միայն հարկաւոր է նախօրօք ուղարկել կոմիտէին նախահաշիւը և աշխատանքի ծրագիրը։

✦ Ամսիս 24-ին, Հայոց Ազգագրակ. ընկերութեան դահլիճում, ընկ. խորհրդի հրաւէրով կայացաւ հայ գաւառների թիֆլիսաբնակ կանանց ժողովը, ուր պ. Ե. Լալայեանը ընդարձակ կերպով բացատրեց ազգային ճոխ թանգարանի անհրաժեշտութիւնը։ Տիկինները մեծ համակրանքով վերաբերւեցին և պատրաստակամութիւն յայտնեցին աշխատելու, ճոխացնելու ընկերութեան ազգագրական-հնագիտական թանգարանը, և այդ նպատակով կազմեցին՝ Թիֆլիսի, Ախալքալաքի և Ախալցխայի, Ալէքսանդրապոլի, Շուշիի, Շամախիի, Երևանի, Տաճկահայաստանի խօթ յանձնաժողովներ։

✦ Քաղաք. պարենաւորման գործի յանձնաժողովի՝ մարտի 22-ի նիստում ստացւել է 7135 վագոն ստանալու խնդրագիր. այդ վագոններից 2019 յատկաց. ալիւրի փոխադրութեան, եգիպտացորենի—581 վ., գետնախնձորի—179 վ., գարիի—1133 վ., ալիւրի թեփի—272 վ., ցորենի—84 վ., չաքարի—32 վ., վառելափայտի և քարածուխի—1616 վ., նաւթի, բենզինի և մազութի—230 վ., լրագրի թղթի և կարտոնի—93 վ., զանազան ապրանքների համար—409 վ.։ Ցարուցւած միջնորդութեան բաւարարութիւն է տրւած միմիայն 504 վ., որից 140 վ. յատկացւած է Թիֆլիսի հացագործներին ալիւր բերել տալու համար։

✦ Երկրագործական դեպարտամենտը, երկրագործական մինիստրի Կովկասեան գլխաւոր լիազոր Շաչկովսկիին՝ խոստացնութեան համար բաց է թողել հետևեալ գումարները այս կարգով՝ Ումանսկիի կօոպերատիվների միութեան—400 ռ., Մայկոպի գիւղատնտեսական ընկերութեան —500 ռ., Կուբանի կօոպերատիւ ընկ. —600 ռ., Կուբանի շրջանի պետական ագրոնոմներին—1000 ռ. Թերեքի շրջանին—1,000 ռ., Կովկասեան Կայսերական գիւղատնտես. ընկ.—1,000 ռ., Սև-ծովեան գիւղատնտես. ընկ.—200 ռ., Սուխումին—600 ռ., Հայոց Գիւղատնտես. ընկ.—300 ռ., Վրաց Գիւղատնտես. ընկ.—500 ռ., Կարսի գիւղատ. ընկ.—50 ռ., Թիֆլիսի բուս. պարտիզին 3,350 ռ.։

✦ Կիրակի, մարտի 27-ին, յայտնի դասախօս Ի. Ֆ. Պալմովը, Կայսերական երաժշտական-դպրոցի դահլիճում կը կարդայ իր առաջին դասախօսութիւնը հետևեալ նիւթի մասին. «Ինչպէս Անգլիան ստեղծեց իր պետական կազմը»։ Պալմովի երկրորդ դասախօսութիւնը տեղի կունենայ մարտի 31-ին, նիւթ ունենալով «Ժամանակից Անգլիայի քաղաքական կազմը»։ Դասախօսութիւնները սկսւելու են ուղիղ երեկոյեան ժամը 8 ին։ Երկու դասախօս. զուտ արդիւնքները յատկացւում են Կովկասեան բանակին նւէրներ գնելուն, որը անձամբ կը տանի և կը բաժանի ինքը Պալմովը։

✦ Ուսուցիչ Յակոբ (Արտաշէս) Ալիխանեանի մահւան տարելիցի առթիւ նրա նախկին պաշտօնատեղի՝ ս. Սարգսի ծխական դպրոցի, այլ և միացեալ ս. Գէորգի դպրոցի չքաւոր աշակերտութեանը՝ 85 հոգու, երեկ, ուրբաթ, մարտի 25-ին նախաճաշ տրւեցաւ հանգուցեալ Ալիխանեանի մօր ծախքով։ Նախաճաշից յետոյ աշակերտներին բաժանւեց նաև քաղցրաւենիք։

✦ Քաղաքային առևտրա-տնտեսական մասի ինսպեկտոր Շահվերդովը կարգադրել է, որ «Թիֆլիս» և «Նաւթլուղ» կայարաններում մեծ քանակութեամբ ստացւած ձուն վաճառւի ազգաբնակչութեանը քաղ. առևտրա-տնտեսական մասի ոստիկանների անմիջական հսկողութեան ներքև. վաճառքը կը սկսւի առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև երեկոյեան ժամը 6-ը։

✦ Ռուս գերիներին օգնող Թիֆլիսի կոմիտէի վարչութիւնը արտօնութիւն է ստացել Միքայէլեան փողոցի վրայ, «Ֆիրդուսի» ճաշարանի չէնքում բանալ «Մի բաժակ թէյ»-ի տուն։

✦ Կովկասեան մաքսային ինսպեկտոր պետական խորհրդական Ա. Գ. Լերխեցը, մարտի 23-ին մեկնեց Կովկասեան զանազան շրջանների մաքսային գործերի հետ ծանօթանալու համար։

✦ Շնորհիւ այն բանի, որ այս վերջին 20 օրում մի քիչ կանոնաւորւել է ճանապարհների երթևեկութիւնը, Թիֆլիսում այդքան կարճ ժամանակում ստացւել է աւելի քան 590 վագոն ալիւր թէ Բալաշարի և թէ Փոթիի վրայով։ Այդ իսկ պատճառով ներկայումս Թիֆլիսի քաղաքային պահեստներում կուտակւել է մօտ 200 վագոն ալիւր։

✦ Ստացանք Հայ Օրիորդաց Կոմիտէի ծախքերով հրատարակւած «Հատւածներ միջնադարեան հայ բանաստեղծութիւնից», տպւած քաղւածքներ Արշակ Չօպանեանի խմբագրութեամբ Պարիզում հրատարակւած «Նահապետ Քուչակի», «Հայ էջեր» և «Նաղաշ Յովնաթան» աշխատութիւններից, էջ 30, գինը 30 կոպ., դիմել՝ Հայ Օրիորդաց Կոմիտէի գրասենեակ, Թիֆլիս, Лермонтовская ул., № 12.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ-ՊԱՐՆԻ գիւղ (Ալէքս. գաւ.) — Անցեալ 1915 թւի վերջերը թերթերի մէջ կարդացինք, որ գիւղական հասարակութիւնը կարող է դիմել Կովկասի Հայոց Գիւղ. Ընկ. ալիւր ստանալու համար. այդ լուրը չատ ուրախացրեց Նալբանդի հասարակութեան 11 գիւղի բնակիչներին, որոնք առանձին ժողով կազմեցին և ընտրեցին մի քանի լիազօրներ, յուսալով 15 օրից յետոյ կունենան ալիւր, բայց դժբախտաբար 15 օրը դարձաւ ամիսներ, բայց ալիւրը չկայ ու չկայ...

— Վերջին օրերս գիւղում յանկարծ բարձրացան կենսական մթերքների գները. առաջ չաքարը ծախւում էր 28 կոպ. ֆունտ., իսկ հիմա 50—60 կ., նաւթը 6 կոպ., հիմա 10—12 կոպ. և այլն։ Այս հանգամանքից օգտւելու համար նորից բացւել է այստեղ 4 նոր խանութ, բացի սպառողական և մասնաւոր հին խանութներից. սպառողականը դրեթէ ոչ մի օգնութիւն չի տալիս գիւղի բնակիչներին այս նեղ դրութեան մէջ։

— Գիւղացին արդէն սկսել է գարնան աշխատանքները։ Շատ քիչ են երեւում աշխատաւոր ձեռքեր։ Անցեալ տարւայ կարկտի և ժանտի պատճառով գիւղացին չունի հարկաւոր քանակութեամբ սերմացու հատիկներ։

Տ. Յովհաննիսեան

ՆՈՒԽԻ.—Ս. Նուհէի նորաբաց օր. դպրոցի վարչութեան անհեռատես քայլը առիթ տւեց տեղիս հայ-թուրք չահագրգռւած բնակիչներին մի խորհրդակցական ժողով գումարելու. ժողովականները միաձայն պնդեցին, որ մի խումբ մարդիկ լոկ առևտրական և այլ նկատառումներով դպրոցը տարել են քաղաքի մի ծայրը, որ տարիների ընթացքում կզգւացած պիտի մնայ բնակչութեան լայն խաւերի համար։ Պարզւեց, որ հեռագիրն ու խընդիրները չեն կարող ցանկալի հետևանքը տալ։ Ուստի որոշւեց մի պատգամաւորութեան միջոցով դիմել երկրիս բարձր իշխանութեան և թախանձել, որ մի քննիչ ուղարկի տեղն ու տեղը ստուգելու խնդրի այժմէութիւնը և նրա չուտ լուծման կարիքը։ Պարզւեց և այն, որ տեղիս բարձրագոյն տարրական դպրոցը խառն դպրոց է։ Մի բան, որ նորութիւն էր ժողովականների համար։ Եւ այդ արտօնութիւնից զուրկ է մեր ազգաբնակչութիւնը։ Անհաւանելի այդ խառն դպրոցում և ոչ մի աղջիկ չի սովորում։ Ժողովը հրաւիրեց ընտրւած պատգամաւորների ուշադրութիւնը և այդ հարցի վրայ։ Պատգամաւորներ ընտրւեցին Խան-Իլիսուսկի, Հաջի խան Սուլթանով և Աղ. Նասիրեան։

Ար. Տօնեան

ՍՈՒԽՈՒՄ. — Սուխումի մի քանի արհեստաւորների դասակարգը չորս հինգ ամսից ի վեր կազմել է մի ընկերութիւն «Դուժ» անունով, տաճկահայ որբերին օգնելու նպատակով։ Տեղիս ինտելիգենտ և հարուստ դասակարգը, որը պաղ էր վերաբերւում դէպի «Դուժ» ընկերութիւնը, վերջերս սկսել է հետաքրքրւել այդ նւիրական գործով և օրըստօրէ չատանում է ընկերութեան անդամների թիւը։

Ս. Մուսայեան

ԴԻԼԻՋԱՆ.—Կայացաւ հոգաբարձական ժողով, որտեղ խօսւեց ուսուցիչների ռոճիկները աւելացնելու խնդրի չուրջը։ Հոգաբարձութեան նախագահ պ. Ս. Ցարութիւնեան խոստացաւ իր կողմից ուղարկել 100 րուբլի և հնարաւոր դէպքում էլի 100 ռուբլի։ Տեղիս սիրողների ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ կայացաւ մի ներկայացում, որի զուտ արդիւնքը (162 ռ.) տրւեց դպրոցին՝ ուսուցիչներին յաւելեալ ռոճիկներ բաժանելու համար։

Էխօ

ՄԱԶՐԱ (Կարսի չրջ).—Շուտով կը սկսւեն դաշտային աշխատանքները։ Բայց ձի պիտի վարէ ու ցանէ, ձի պիտի կատարէ ժողովրդին անմիջական կերակրող գործը։ Ո՛ւր գնաս, կողմը նայես, քո առաջ կը ծառանա դժբախտ կինը տղամարդի գործ կատարելիս։ Եթէ դրա վրայ աւելացնելու լինենք ալիւրի և սերմացուի սղութիւնը և կենսական մթերքների արհեստական թանգութիւնը, այն ժամանակ ամենայն ինչ կատարեալ կլինի։ Ձմեռւայ սկզբից Մազրան իր լիազորների միջոցաւ դիմեց Գիւղատնտեսական ընկերութեան և, համաձայն նրա 1915 թ. վերջերի յայտարարութեան, խնդրեց, որ ընկերութիւնը ուղարկէ ալիւր և սերմացու։ Մինչև օրս ոչինչ չկայ. կը լինի թէ չէ, այդ էլ հարց է։

Փ. Ըն. Հանեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆԻԵՑ ԻՇԽԱՆ ԵՈՒՍՈՒՖ ԻԶԶԷԴԴԻՆԸ

«Times» ը նոր լուսաբանութիւն է տալիս թիւրք գահաժառանգի սպանման մասին։

Միութիւն և Առաջադիմութիւն կոմիտէի գլխաւոր ղեկավարները, որոնք Եուսուֆ Իզզէդդինին համարում էին վճռական հակառակորդն իրենց քաղաքականութեան, որոշեցին վերացնել նրան։ 1915-ի ամառը, երբ սուլթանը ծանր հիւանդ էր, մի նիստ գումարեց չէյխ ուլ-իսլամի տանը։ Ներկայ էին Էնւէր փաշան, Թալէաթ բէյը, ոստիկանական տեսուչ Բեդրի բէյը, պարլամենտի փոխ-նախագահ Հիւսէյին Ջահիդը և գահաժառանգ իշխանի անձնական բժիշկ Բեհէդդին Շաքիրը։ Վճիռ չկայացւեց, որովհետև Հիւսէյին Ջահիդը դիտել տւեց, թէ քաղաքականապէս սխալ կը լինէր բոլորովին հեռացնել գահաժառանգին, որի անձնական զգացումները թերևս նպաստէին դաշնակիցներից ձեռնտու հաշտութիւն ձեռք բերել Տաճկաստանի համար։ Իսկ Էնւէր փաշան ուղղակի պահանջում էր, որ իշխանը պէտք է վերացւի. և աւելացրեց, որ թէև յաջորդ գահաժառանգ Մահմէդ-Էդդինը նոյնպէս նպաստաւոր դիրք չունի դէպի Միութիւն և Առաջադիմութիւն կոմիտէն, բայց անկարելի է ջնջել ամբողջ կայսերական տունը. Իսկ Եուսուֆ-Իզզէդդինի անհետացումը փրկարար մի նախազգուշացում կը լինի։ Մի քանի օր յետոյ, երկրորդ նիստը տեղի ունեցաւ չէյխ-ուլ-իսլամի մօտ, ուր Թալէաթը, Էնւէրը, Բեդրին ու Բեհէդդին Շաքիրը պնդեցին իշխանի սպանութեան մասին։ Այս կարծիքի չուրջը համախմբւեց ժողովականների մեծամասնութիւնը և որոշեց օգտւել առաջին նպաստաւոր առիթից վճիռը գործադրելու համար։ Մինչև զեկուցիչը հեռացւեցին իշխանի մօտից նրա ազգականները։ Ցանւարին ռերի նախապատրաստական աշխատանքները լրացան, և 1916 թ. փետր. 1-ին (ն. տ.) սպանւեց Եուսուֆ-Իզզէդդինն Զէնջիրլի-Սույի պալատում իր պահակախմբի սպայ Հասան բէյի կողմից՝ այս կերպով ի կատար ածելով կոմիտէի վճիռը։

Նոյն օրը մի պաշտօնական հաղորդագրութիւն յայտարարում էր գահաժառանգի անձնասպան լինելը։

ԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«Թատրոն եւ Երաժշտութիւն» ամսագիր

Լոյս տեսաւ Բագւում հրատարակւող «Թատրոն և Երաժշտութիւն» ամսագրի այս 1916 թւի առաջին համարը։ Այս տարի ամսագիրը հրատարակւում է մի փոքր մեծացրած դիրքով, քան եղել է նախկին տարիներում։

Այս յունւար ամսի համարը իր բովանդակութեամբ այնքան էլ հարուստ չէ, մանաւանդ թատրոնի և երաժշտութեան տեսակէտից, որին նւիրւած է այս օրգանը։ Կան գրւածներ, որ ընդհանրապէս չատ քիչ առնչութիւն ունին թատրոնի և երաժշտութեան հետ։

Այս տարւայ ընթացքում «Թատրոն և Երաժշտութիւնը» տալու է մաս-մաս Լէօի մի չահեկան և ընդարձակ աշխատութիւնը—«Հայ տուեատր»։ Այս համարում տպւած է միայն մի փոքրիկ մասը։

Հետաքրքրական է նաև «Պատերազմ և գեղարւեստ» յօդւածը, բայց հարցը, դժբախտաբար, չատ թեթև կերպով է չօշափւած։ Ցիշելու արժանի է նոյնպէս «Մայր և աղջիկը», կատակ մի արարւածով, փոխ. Միք. Զաքարեանի։

Այս համարում զետեղւած են նոյնպէս մի չարք նկարներ։

Կրկնում ենք, որ թերթը բովանդակութեան տեսակէտից այնքան էլ հարուստ և բազմակողմանի չէ։ Սրա վրայ խըմ-

digitised by A.R.A.R.@

բացիկը յատուկ ուշադրութիւն պէտք է դարձնի, և ոչ թէ պատահական գրուածքների տեղ տայ, եթէ ուզում է որ իր ձեռնարկութիւնը յաջողութիւն և աւելի ընթերցողներ ունենայ։

Մի պարբերականի յաջողութեան անհրաժեշտ պայմաններից մէկն էլ կանոնաւոր հրատարակութիւնն է։ Եթէ եռանդոտ և նուիրուած խմբագիրը ցանկանում է շարունակել այդ գործը, և շարունակել յաջող կերպով, պէտք է նախ և առաջ միանգամ ընդմիշտ ապահովէ թերթի կանոնաւոր հրատարակութիւնը։ Այդ տեսակէտից խմբագիրը խոստանում է անում և, յոյս ունինք, այս անգամ կաշխատի հետեւողական լինել և իրագործել։

Դրա համար, անկասկած, անհրաժեշտ է ժողովրդի աջակցութիւնը, խրախուսանքը, որին արժանի է նա։

Բագւեցի

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Ран. Утро»-ին հեռագրում են, որ համայնքների պալատը ցանկալի է գտել դաշնակիցների անունից հետեւեալ յայտարարութիւնն անել. «Դաշնակիցները հաշտութիւն չեն կնքիլ Գերմանիայի հետ, մինչև որ անգթութիւնների համար պատասխանատու անձերը յատուկ դատարանի չյանձնւեն, առանց նայելու նրանց դիրքին ու կոչման»։

— Բեռլինից հեռագրում են Կոպենհագեն. «Բորսան երեկ զբաղուած էր պրուսական երկրագործութեան մինիստրի արտասանած ճառի տպաւորութեան տակ։ Պատերազմի վախճանը, հաւանաբար, խիստ շատ հեռու չէ»։

— Գերմանական ռայխստագի բիւջետային յանձնաժողովի մէջ սուզանաւային պատերազմի խնդրին վերաբերող որոշումը քուէարկելիս Լեդեբուրն առաջարկել էր հետեւեալ լրացուցիչ որոշումը. «Սուզանաւային անխնայ պատերազմը, այսինքն առանց որեւէ նախազգուշութեան ինչպէս թշնամու, այնպէս և չէզոք երկիրների առեւտրական և մարդատար նաւերի դէմ սկսելը բաց թողնելը ոչ մի պարագայում չպիտի գործադրել։ Պէտք ձգտել պատերազմին վերջ տալ համաձայնութիւնների միջոցով»։ Այս որոշումը մերժուած է բոլոր ձայների մեծամասնութեամբ առաջարկողի ձայնի դէմ։

— Բեռնում տեղեկութիւններ են ստացուած, որ շուտով Գերմանիայի դէմ են ելնելու հարաւ-ամերիկեան երեք հասարապետութիւն—Արգենտինան, Բրազիլիան և Չիլին։ Ներկայումս յիշեալ երկիրների կառավարութիւնները գաղտնի բանակցութիւններ են վարում անգլիական կառավարութեան հետ։

— Սոֆիայից հաղորդում են. «Կոբուրգեան Ֆերդինանդն այս օրերս այցելեց Ռադոսլաւովին։ Վերջինիս բնակարանում երկարատեւ խորհրդակցութիւն տեղի ունեցաւ։ Հետեւեալ առաւօտեան Ռադոսլաւովը ընդունեց Ֆերդինանդի մօտ ունկնդրութեան, որը տեւեց 2 ժամ։ Դրանից յետոյ մինիստր-նախագահը գնաց մինիստրների խորհուրդ, որը սպասում էր նրան։ Բուլղարական թերթերի ասելով, մինիստրների խորհրդի այդ նիստում քննւում էին բուլղարո-ռումինական յարաբերութիւնները»։

— «Ber. Lok. Anz.»-ին հաղորդում են Աթէնքից. «Յունական պրինց Գէորգը շուտով այցելելու է Սոֆիա և Պոլիս և թագաւորի կողմից նամակներ է յանձնելու Ֆերդինանդին և Սուլթանին»։

— „Vos. Zeit."-ի թղթակիցը գրում է, որ ինքը կռիւներ է տեսել բոլոր ճակատներում, բայց Վերդենի կռիւների հետ ոչինչ չի կարող համեմատել. դա մի չլսուած և անհաւատալի բան է։ «Ոչ թէ բանակներ, այլ ազգեր են կռւում կուրծք կրծքի համաշխարհային պատմութեան այս ամենադաժան ճակատամարտի մէջ։ Դիտողի տպաւորութիւնները սոսկալի են. մարդ ուզում է լաց լինել այդ մասին, մոռանալ այդ բոլորը,— բայց երկիրը պիտի գիտենայ ամեն բան, որպէս զի անպարտելի, ըմբոստ և թերահաւատ չմնայ»։

— Հաղորդում են, որ երեկ

գրութիւնը Հոլլանդիայում յուզումնալից է։ Հաագում պանիկա է տիրում։ Հասարակութիւնը պաշարում է մինիստրութիւնն ու լրագիրների խմբագրութիւնները, բացատրութիւններ պահանջելով կառավարութեան անորոշ յայտարարութիւնների մասին։ Հետզհետէ սաստկանում են պատերազմի անխուսափելիութեան վերաբերեալ լուրերը։ Մինիստրների խորհրդակցութիւնները շարունակւում են։ Շտապով զէնքի են կանչւում պահեստի զինուորները։ Հեռագիրը Հաագի և Բեռլինի միջև գործում է անընդհատ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Մոսկւա, 14 մարտի

«Հորիզոն»-ի 49-րդ համարում կարդացի մի ակնարկ «Դարձեալ մեր իրականութիւնից» վերնագրով, որ մասամբ ինձ էլ է դիպչում իբրև Գամառ-Քաթիպայի «Ընտիր երկասիրութիւնների» հրատարակչի, ուստի պարտք եմ համարում յայտնել ընթերցող հասարակութեան, որ անհոգութիւն չէ իմ կողմից՝ եթէ գրքերը շուկայում չեն ճարւում, այլ պատճառը այն է՝ որ նրանք վաղուց սպառուած են։

Նոյն հեղինակի էժան հրատարակութիւնից (50 կոպ.) մնում է մօտ 150 օրինակ. ցանկացողները կարող են դիմել ինձ հետեւեալ հասցէով՝ Москва, Сухарев. пл., д. Капановой.

Վաղ. Բանանեան

Պետրոգրադ, 14 մարտի

Թոյլ տւէք ձեր յարգելի թերթի միջոցաւ յայտարարել հետեւեալը.

«Ժողովի» Բիւրօն (այժմս Պետրոգրադի բարձրագոյն դպրոցների հայ ուսանողութեան փոխադարձ օգնութեան «Դաշնակց») դիմում է իր պարտատէրերին և թախանձանօք խնդրում, վերադարձնել իրենց պարտքերն ու այդպիսով հնարաւորութիւն տալ, բազմաթիւ կարիքաւոր ուսանողների շարունակելու իրենց կրթութիւնը։

Բիւրօն կարևոր է համարում յայտնել նաև, որ վերապահում է իրեն իրաւունք, սոյն գրութեան լոյս տեսնելուց երեք ամիս անց, հրատարակելու ի գիտութիւն հայ հասարակութեան պարտատէրերի անունները։

Դրամ կարելի է ուղարկել Բիւրօի գանձապահի հասցէով. Петроградъ, Технологическій институтъ. Студенту Мосесу Аконджановичу Іоаннисяну.

Դրամը ստացւելուց յետոյ, մուրհակները անմիջապէս կուղարկւեն պատով։

Նախ. Բիւրօի՝ Հ. Աղեսեան
Քարտուղար՝ Ա. Մելքոնեան

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր գրախանութներում վաճառւում է

ՀԱՅԵՐԷՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ, ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ ԵՒ ԳՈՒՆԱՏԻՊ

ՔԱՐՏԷԶ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

և

ՀԱՐԵՒԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԻ
ՏԱՃԿԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ և ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ

(2-րդ տպագրութիւն, լրացրած)

Ըստ Լինչի և Օսւալդի, կազմեց ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԲԵՂԵԱՆ

Գինն է 1 ռ. 25 կ., քաթանի վրայ կպցրած 2 ռ., ճան. ծախքով 2 ռ. 40 կ.։ Քարտէզը գումարով 25% զեղչ։ Դիմել՝ Тифлисъ, Армянск. Семинарія, А. Абегіану, կամ՝ Редакція „Оризонъ", А. Абегіану.

Պատրաստ է տպագրութեան համար նոյն կազմողի աշխատութեամբ՝

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՏԼԱՍ

898 14—11

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՒՈՒՄ Է
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Բ. տպագրութեամբ, բարեփոխուած

„ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ-ԱԼԱՆ"-Ի ԵՐԳԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.

Գումարով գնողներին 25% զեղչ։ Ցանկացողները կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով՝ Казарменная ул. 3, О. Багдасаряну.

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս է տեսնելու ՎՐԱՑԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ պատկերազարդ «ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ»-ի երգերը

324 4—3

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

Ճոխացրած և վերամշակւած (18,000 բառ, 662 էջ)

ԳԻՆՆ է 1 ռ. 25 կ.։ Վերադիր վճար 1 ռ. 73 կ.։

Նոյն հեղինակի
ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ
ԳԻՆՆ է 1 ռ., վերադ. վճար. 1 ռ. 33 կոպ.։

Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. домъ А. И. Туманову.
486 30—13

ՊԱՀԵՍՏ

ՄԵՏԱՔՍԷ ԵՒ ԲՐԴԷ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ

ՄՈՍԻՍ ԿԱՐԵԼԻ

Փոխադրւած Վարշաւայից Թիֆլիս

Տեղափոխւեց սեփական տնից իշխ. ՎՈՐՈՆՑՈՎԻ արձանի մօտ, ՆԵԿՐԱՍՈՎՍԿԻ և ՄԻԽԱՅԼՈՎՍԿԻ փողոցների անկիւն, № 1, տուն Օ. Խ. Օսիպովի։ Մեծ քանակութեամբ բրդէ ապրանքներ, կրկնակի լայնութեամբ. Նորաձև մետաքսէ կտորներ ամեն գոյնի։ Բազմաթիւ աստառի կտորներ

ԴԱՄԱՍԵՍ,	ՍԱՏԻՆ-ՄԵՐԵԼ,
ԼԵՒԱՆՏԻՆ,	ՍԱՏԻՆ-ԴԻՒՇԵՍ,
ՐԵԱԴԱՄԵՍ,	ԼԻԲԵՐՏԻ,
ՊԵԿԻՆ,	ԱՏԼԱՍ և բազմաթիւ
ՍԱՏԻՆ-ՊՐԻՆՑԵՍ,	մետաքսէ բարակ կտորներ զանազան գոյների։

ԼԱՅՆ ՏԱՖՏԱ ԿՈՍՏԻՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Հակառակ գործարանատէրերի կողմից շարունակ աճող գների թէ մետաքսէ և թէ բրդէ կտորների վրայ, մեզ մօտ շատ ապրանքներ նախկին էժան գներով են վաճառւում։

Իշխ. Վորոնցովի արձանի մօս, Նեկրասովսկի եւ Միխայլովսկի փողոցների անկիւն, № 1.

931 1—1

ՆՈՐ ՅՈՅՍ, ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ
— ՆՈՐ ՈՅԺ —
ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՏԱՆՋԱՆՔՆԵՐ

Ջղայնութիւնը, ջղային թուլութիւնը, ընդհանուր թուլութիւնը և սեռական թուլութիւնը առաջանում են միմիայն գլխի և մէջքի անկանոն և թոյլ գործողութիւնից։

Այդ անկանոնութիւնը կարող է լինել ժառանգական, կամ առաջ է գալիս, երբ կեանքը պահանջում է մարդուց մեծ, ծանր աշխատանք՝ նիւթական դժուարութիւնների ժամանակ, կամ երբ մարդուն քայքայում են հազարաւոր վշտեր, մտածմունքներ, կորուստ և կամ երբ նա հիւանդ է վատ կեանքից կամ ծանր հիւանդութիւններով, ինչպէս օրինակ սիֆիլիս, տրիպեր, թոքախտ, մշտական փորկապութիւն, և այլն, որոնք ի վերջոյ դարձնում են նեւրաստենիկ։

Նեւրաստենիայի և ջղայնութեան նշանները. 1. առաւօտ տեղից վեր կենալիս զգում էք յոգնածութիւն, աչքերի մթագնութիւն, ընդհանուր մարմնային թուլութիւն, դառնում էք ջղային, բարկացկոտ, ձեր յիշողութիւնը թուլանում է, տանջւում էք անքնութիւնից, սկսում էք միայնակութիւն, զգում էք երբեմն ողնաշարի և մէջքի ցաւ, գլխի պտոյտ, ձեր ձայնը և ֆիզիքական ոյժը և առողջութիւնը կամաց-կամաց քայքայւում են, արագ շարժումների ժամանակ սիրտը անկանոն է բաբախում, ախորժակ չունէք և այլն և այլն։

Մարդիկ յաճախ ուշադրութիւն չեն դարձնում այդ երևոյթների վրայ, բայց յետոյ արդէն ուշ է լինում... Սկզբից և եթ պէտք է բժշկել, ամրացնել մարմինը, պէտք է ուղեղից պակասած ֆոսֆորը լրացնել առանց որի ուղեղը և ջղերը չեն գործում.

Ֆոսֆորը աւելացնում է մարդու մէջ աշխատանքի էներգիա, եռանդ, երիտասարդութիւն։

Պարիզի յայտնի բժիշկ Գիէզին երկար աշխատանքից և փորձերից յետոյ աջողւել է պատրաստել միակ դեղը, որը պարունակում է իր մէջ մեծ քանակութեամբ ֆոսֆոր. այդ դեղը կոչւում էր Սախմուլոլ, որը վերականգնում է կորցրած երիտասարդութիւնը, առողջութիւնը և ընդհանուր ջղայնութիւնը և թուլութիւնը. արտասահմանի և Ռուսաստանի յայտնի պրոֆեսորները, բժիշկները և հիւանդները տալիս են իրենց գովասանքը և շնորհակալութիւնը և այժմ զանազան սանատորիաներում և հիւանդանոցներում բժշկում են հիւանդներին Պարիզի յայտնի բժիշկ Գիէզի հանճարեղ գիւտով Սախմուլոլով... Ահա ինչ են գրում Սախմուլոլի բժշկութեան մասին բժիշկները.

Մեծարգոյ պարոն.

Մի ամսի չափ ուղարկելով արտասահման՝ իմ հիւանդներին թողնում եմ լի յոյսով, որ նրանց ջղայնութիւնն ամբողջովին կը բժշկի Սախմուլոլով։

Եկատերինոսլաւ, կին-բժիշկ Դեմբովսկայա։

Մեծարգոյ պարոն.

Ձեր ուղարկած մի տուփ Սախմուլոլը գործածեց մի ջղային հիւանդ, որ ունէր սաստիկ մաղասային թաղանթի անչափ զգայնութիւն, գերարտադրութիւն և սրտի անկանոն բաբախում։

Իսկական Սախմուլոլը պատրաստւում է Ֆրանսիայում (Փարիզում), ամեն մի տուփը ունի գործարանի դրոշմը՝ Institut «D-r Calvet Paris». Մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք ձեր հոգւոյ զօրութիւնը և դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը եւ առողջութիւնը. դեղերի եւս ուղարկւում է բոլոր երկրական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Պատւէրները, փողը և նամակները ուղարկել 1) Тифлисское отдѣленіе Института доктора Кальве, Тифлисъ, Эриванск. площ. Пушкинская 3, верхній этажъ отд. 53 (Խնդրեմ հասցէն գրել լրիւ, ինչպէս որ ռուսերէն գրւած է)։ Մէկ տուփը արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռ. փողը առաջուց լիովին ճանապարհածախս չի վճարում, իսկ 4 տուփը արժէ 25 ռ.։

Վերադիր վճարով ուղարկւում է միայն 2 ռ. 10 կ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։

885 0—15

Հայ Օրիորդների Կոմիտէի հրատարակութեամբ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ և ՎԱՃԱՌՒՈՒՄ Է

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԻՑ

(Նահապետ Քուչակ, Յովհ. Թլկուրանցի, Նաղաշ Յովնաթան և ուրիշներ)

ԳԻՆՆ Է [illegible] ԿՈՊԷԿ

Դիմել բոլոր գրավաճառներին, Պահեստը՝ Հայ Օրիորդաց Կոմիտէի գրասենեակ.

Тифлисъ, Лермонтовская ул. № 12. ցեր. ժամը 1—2 ը.
352 2—1

ՏՐԻՊՊԵՐ

Ով ցանկանում է մի անգամ ընդ միշտ ազատւել այս ծանր հիւանդութիւնից, ԶԳԷՏՔ է ՄՈՌԱՆԱՑ, որ կայ միջոց,—և այդ գերմանական միջոցն է,— „ԳՈՆՈՋԱՆ" կապսիւլները, որով դուք կարող էք ազատւել մի քանի օրւայ ընթացքում ամենահին տրիպպերից անգամ։

Այդ միջոցը փորձել են Թիֆլիսի, Ռուսաստանի և արտասահմանի բոլոր բժիշկներն ու պրոֆեսորները, և ճանաչւած է որպէս առաջին եղածների մէջ։

— ՄԵՐ ԵՐԱՇԽԻՔԸ —

Եթէ Ձեզ համար դժւար չէ, խնդրում ենք հարցրէք ինչ բժշկի որ ուզում էք «ԳՈՆՈՋԱՆ» կապսիւլների մասին, և նրանք ձեզ անպայման կը յանձնարարեն այդ կապսիւլները։ Այս միջոցը կիրառելի է թէ տղամարդկանց և թէ կանանց համար։ Ապացուցելու համար ցաւ փող մի ծախսէք, որովհետեւ 4 տուփ ընդունելուց յետոյ վերջնականապէս դուք կը բժշկւէք։ Չկարծէք, թէ այս ռեկլամ է, այլ փաստ։ Խնդրում ենք չշփոթել այլ պատենտաւոր միջոցների հետ, որոնց բժիշկները երբէք չեն յանձնարարում հիւանդներին։

Մի տուփի գինն է 3 ռուբ. 50 կոպ.։ Օտարաքաղաքացիներին ուղարկւում է 3 ռ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։ Նամակներով և պատւէրներով դիմել բացառապէս՝ Р. Я. ШМИДТЪ, ТИФЛИСЪ, ДАВИДОВСКАЯ 36/0, Ռ. Շմիդտ, Թիֆլիս, Դաւիդովսկի 36/0, ընդունում ամեն օր ժ. 2-ից մինչև 6-ը երեկ.։ Վաճառքը ամբողջ օր։ Դեղավաճառներին և դեղագործներին զեղչ։ 927 5—5

ԱՊՇԵՑՈՒՑԻՉ ԳԻՒՏԸ

Վերադարձրեց նրան իր ոյժերը, կայտառութիւնը և տղամարդութիւնը, երբ բժշկական զանազան միջոցները և ոչ մի դեղ չօգնեցին։

Տարիներ շարունակ, ասում էր պրոֆ. Ժակ-Լերու-Մինօ, կրում էի հոգեկան տանջանքներ. Ես ամաչում էի ուղիղ նայել մարդկանց երեսին, թոյլ, հիւծւած, կենսական ոյժերս ու սեռական եռանդը վերադարձնելու յոյսս կորած, ես չէի կարողանում առաջւայ տղամարդու վայել դիրք պահել հասարակութեան մէջ. Ես սկսեցի ճանապարհորդել մի երկրից միւսը, խորհրդակցել յայտնի բժիշկների հետ և փորձել ամեն տեսակ բժշկական միջոցներ, բայց վերջ ի վերջոյ զգացի, որ քայքայւում եմ հոգեպէս, ֆիզիքապէս ու բարոյապէս և սարսափում էի անձնասպանութեան կամ գժանոցի մասին մտածելով։ Բարեբախտաբար ինձ յաջողւեց գնալ Պարիզ, ուր իմ մի բարեկամը բժշկւած էր ջղայնութիւնից. Նա խորհուրդ տւեց ընդունել ֆոսֆոր, այսինքն դոկտ. Գիէզի

Սախմուլոլը. Սկզբում ես չհաւատացի, բայց որովհետեւ նա ընդունում էր և դրանով կրկին վերադարձրեց իր առողջութիւնը, ուստի ես էլ որոշեցի փորձել. Նա վերադարձրեց իմ նախկին կայտառութիւնը և ջղային ուժը. Ներմուծեց արեանս մէջ նոր կեանք և իմ մարմնի բոլոր օրգաններին աւելացրեց եռանդ և երիտասարդական ոյժ. Կարող էք երեւակայել իմ ուրախութիւնը, երբ անհաջող կերպով շատ հաշւած դեղեր ընդունելուց յետոյ, պատահմամբ ծանօթացայ այդ միջոցի հետ որ ինձ դարձրեց բոլորովին նոր մարդ։ Այդ բոլորը ինձ յաջողւեց ամենահասարակ միջոցով, որը ամեն մի տղամարդ կամ կին կարող էր ունենալ ամենագաղտնի կերպով, այնպէս որ ամենամօտիկ մարդիկն էլ չեն կարող իմանալ. Իմ ուրախութիւնը այնքան մեծ է, որ ես որոշեցի իմ բախտաւորութեան գաղտնիքը հաղորդել նոյն ցաւով տառապողներին. դա դոկտ. Գիէզի ֆոսֆորն է, այսինքն Սախմուլոլը, որը պէտք է թոյլ, ջղային, ընկճւած ու սեռական եռանդը կորցրած հազարաւոր տղամարդկանց ու կանանց վերադարձնէ ուրախութեամբ։

Իսկ ներկայումս այդ դեղով ես բժշկում եմ, որ փառաւոր հետեւանք տալիս բոլոր հանգամանքներում։

Կլինիկա ջղային և ներքին հիւանդութիւնների՝

Դոկտ. Ժակ Լերու-Մինօ

Իսկական Սախմուլոլը պատրաստւում է Ֆրանսիայում (Փարիզում), ամեն մի տուփը ունի գործարանի դրոշմը. «Institut D-r Calvet Paris», մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք ձեր հոգւոյ զօրութիւնը եւ դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը եւ առողջութիւնը. դեղերի եւս ուղարկւում է բոլոր երկրական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Պատւէրները, փողը և նամակները ուղարկել միմիայն Институтъ Д-ра Кальве, Тифлисъ, Эриванская площ., Пушкинская 3, отд. I верхній этажъ д. Кредитнаго О-ва (Խնդրեմ հասցէն գրել լրիւ, ինչպէս որ ռուսերէն գրւած է)։ Մէկ տուփը արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռուբլի փողը առաջուց լիովին, ճանապարհածախս չի վճարում,

701 0—33

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԼՈՄԲԱՐԴԸ

յայտարարում է ի գիտութիւն ամենքի, որ վերջին ժամանակներս արծաթի, ոսկու և թանկագին քարերի արժէքների բարձրանալու շնորհիւ, շատերը—գրաւների պայմանաժամը դեռ ևս չանցած—առանձին յայտարարութեամբ խնդրում են Լոմբարդի վարչութեան ծախել աճուրդով իրենց իրերը։ Ուստի և աճուրդով ծախւող իրերի քանակի չափազանց շատանալու պատճառով, ԱՃՈՒՐԴՆԵՐՆ այսուհետեւ տեղի կունենան **ամեն կիրակի օր,** առաւօտեան ժամը 10-ից սկսած։ Այդ աճուրդներին կը ծախւեն նաև պայմանաժամն անցած գրաւները, բաղկացած արծաթից, ոսկուց, թանկագին քարերից, մետաղեայ առարկաներից, կարի և գրելու մեքենաներից, գորգերից, մաղեղէնից, զգեստներից և առհասարակ ամեն տեսակ իրերից, նիւթերից ու ապրանքներից։

Վարձելով նոր, միանգամայն չոր, հսկայական պահեստարանը, Լոմբարդը ի պահ է վերցնում ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿԻ ԻՐԵՐ, Շրջանառութեան մեծանալու շնորհիւ Լոմբարդը տեղական մասնաւոր լոմբարդներից թափում է ամեն տեսակի գրաւներ և բերում իր մօտ, վճարելով ոչ միայն տոկոսները, այլ և շատ յաճախ տալով նաև յաւելեալ փոխառութիւն։

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿԻ ԻՐԵՐԻ ՀԱՄԱՐ փոխառութիւն տրւում է անսահման քանակութեամբ տարեկան 11%-ով։

891 0—12

ԵՐԵՔ արժէքաւոր նկ. 1) **Մայր Հայաստան,** տպւած արտասահմանում Union Praga ֆիրմ. կողմից, նկարի մեծութ. 38×50 ս. կարմիր գոյներով.— 2) **Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Հայաստանի,** տպւած արտա. Emil Pinkau C° 65×100 սանտիմ. 3) **Անդրանիկ, հայ կամաւորների ղեկավար,** Leipzige ֆիրմայի կողմից, մեծ. 36×50 սանտ.։ Մայր Հայաստանի և ս. Գր. Լուսաւորչի նկարները ուղարկւում են արկղի մէջ։ Պահանջներով և բաթերով դիմել՝ Тифлисъ, I. Г. Мборисвди, противъ Государств. Банка. տպւած Otto Appin ֆիրմայի կողմից,

Ծանօթ.—Բոլոր նկարների մեծութիւնը ցուցադրւած է առանց լուսանցքների։

5 ռուբ. — 1 ռուբ. — ԱՆԴՐԱՆԻԿ

340 3—3

digitised by A.R.A.R.@